

P. Barna Judit

Késő rézkori település Nagykanizsa-Billa lelőhelyen

Bevezetés

Nagykanizsa – Billa lelőhely terepbejárás nyomán vált ismertté, a terület leletmentését a tervezett beépítés tette szükségessé. A lelőhely a késő rézkori település helyén emelt és azóta már üzembe helyezett BILLA áruházról kapta a nevét. A mintegy 1500 m² nagyságú területre kiterjedő leletmentést Horváth László vezette¹. Összesen 41 késő rézkori, két Árpád-kori objektum² került napvilágra, két kisebb gödör (2. és 14. objektum) pedig nem tartalmazott semmiféle leletanyagot (1-2. kép). A hajdani településnek csak a Ny-i, ÉNy-i részletét lehetett feltárni, az objektumok elhelyezkedéséből arra következtethetünk, hogy D-i és K-i irányban a település még biztosan nagyobb területre terjedt ki.

A késő rézkori gödrökből a badeni (péceli) kultúra nagy mennyiségű változatos és jellegzetes leletanyaga került elő. Noha jelen dolgozat célja a leletek közététele, terjedelmi okokból nincs mód az egyes objektumok összes leletének részletes bemutatására. Ezért objektumonként az ép vagy rekonstruált edényeken ill. az egyes tárgytipusok reprezentáns példáin kívül főként a kormeghatározás szempontjából döntő darabokat igyekeztem bemutatni.

Az objektumok és leleteik

1. objektum:

Átmérő: 3,70 x 4,20 m, mélység: 0,60 m.
Nagy méretű, lekerekített sarkú, téglalap alakú gödör, feneke alig teknős. A gödör fekete betöltésében a DNy-i sarokban szürke, hamus folt volt megfigyelhető. ÉK-DNy-i irányban egy újkori beásás (közműárok) vágta³ az objektumot. Ennek világosabb, szürke betöltése jól elvált a rézkori betöltéstől. Méreténél és alakjánál fogva nem kizárt, hogy kisebb lakóépület volt, de néhány áglyenyomatot paticsdarabot leszámítva fal- ill. a tetőt tartó szerkezetnek semmilyen nyomát nem találtuk. Nagy mennyiségű leletanyagot tartalmazott.

Leletek:

Tölcséres peremű, csonkakúp alakú tálak töredékei (7. kép/11), pontsor és karcolt díszítés kombinációjával, ill. alagútfüllel (6. kép/1, 5.). A táltöredékek kettős pontsorrall, vagy szimpla pontsorból kiinduló karcolt vonalakkal (6. kép/2-3, 7), négyszögletes végű eszközzel bebökdösött sorral (6. kép/6) díszítettek. Pontsorrall keretezett, sraffozott háromszögekkel (alulnézetből csillag alakzatban) díszített behúzott peremű tál töredéke (7. kép/12). Belső osztású tál oldaltöredéke, az osztófal csonkjával (7. kép/16). Gömbszelet alakú tálak töredékei (7. kép/14), a vállon pontsorrall díszített változat is. Csonkakúp alakú tálak töredékei (7. kép/17), sima (7. kép/13) és bevagdalt peremmel is. Hengeres nyakú, gömbtestű (7. kép/1-5), ill. nyomott gömbtestű bögrék töredékei. Kiszélesedő és egyenes aljú kis bögre töredéke (7. kép/8). Cilindrikus (7. kép/10) ill. tölcséres nyakú csészék töredékei, ez utóbbi vállán pontsorrall díszített változata is (7. kép/6). Csonkakúp alakú csésze rövid cilindrikus nyakkal, pereme alatt kettős pontsorrall díszítve (7. kép/15). Rövid, enyhén kihajló nyakú, ívelt falú díszítetlen pohár töredéke (7. kép/7). Cilindrikus nyakú poharak egyenes, ill. enyhén kihajló peremmel (8. kép/3); enyhén S-profilú pohár töredéke. Nyomott gömbtestű (8. kép/12), valamint cilindrikus nyakú korsók (8. kép/2, 6) töredékei. Függőleges bordával díszített korsók töredékei (8. kép/8-10); némelyik vállán, ill. oldalán kannelúrával díszített. Hengeres testű, keskeny fenekű mericék darabjai (7. kép/9) és profilálatlan szalagfüleik töredékei. Cilindrikus nyakú amfora nyaktöredéke, a peremből induló fül csonkjával, bebökdösött, apró pontokból álló díszítéssel (8. kép/1). Szűk szájú, ujjbenyomkodással tagolt peremű csuprok töredékei (9. kép/2, 5). Fazekak különböző méretben: széles szájú, cilindrikus nyakú (9. kép/8) ill. S-profilú fazekak (9. kép/6), mindkét típus ujjbenyomkodással tagolt peremű (9. kép/4) és a peremen ill. alatta benyomkodásokkal tagolt bordadisztes változata (9. kép/3-4). Fazék töredék a nyakon tagolatlan, alig kiemelkedő bordával (9. kép/1). A fazekak nyaka

legtöbbször simított, testük felülete pedig a váll alatt egyenetlenül durvított, rücskös. Házikerámiák nagy bütyökkel, középen bemélyített fogóbütyökkel ill. benyomkodásokból álló sorral díszített oldaltörédei. Durvított felületű oldaltörédek. Nagy méretű házikerámiák aljtörédei (9. kép/7.) Plasztikus díszítésű törédek: durva kerámián kicsi, hegyes bütyök, nagy, ovális, középen benyomott bütyök (9. kép/9). Széles (8. kép/7) és keskeny (pl.: mericék) profilálatlan szalagfülek, hurkafül (8. kép/11), vízszintes állású dupla fül (8. kép/4). Kettőskónikus orsógomb (8. kép/5). Kőeszközök: 6 db homokkő őrlőkő törédeke, 1 db világoszöld palából készült, trapéz alakú csiszolt véső, 3 db pattintott kőeszköz (2 db késpenge és 1 db fűrőcsúcsal ellátott vakaró), 1 db kavics és 2 db ütőkő, a nagyobb példány mindkét végén kopásnyomok vannak.⁴ Kevés faszéntörmelék és salakdarabok.

3. objektum:

Átmérő: 1,20 x 1,40 m, mélysége: 0,25 m.
Kissé torzult kör alakú, teknős fenekű gödör, fekete betöltéssel, melyben hamu is volt.

Leletek:

Tölcséres nyakú tálak peremtörédei (10. kép/1). Karcolt díszű oldaltörédek. Kónikus nyakú csésze peremtörédeke. Simított nyakú és durvított felületű fazék ujjbenyomkodásokkal tagolt peremtörédeke (10. kép/2). Tagolt bordadíszes peremtörédek. Házikerámia oldaltörédeke, mely egy sávban simított felületű, alatta a durvított felület lapos bordaszerűen megvastagszik (10. kép/6). Széles, profilált, szalagfülek törédei (10. kép/3). Edényoldalból másodlagosan kialakított orsókarika darabja. Az objektum kevés kerámiatörédeken kívül nagyobb paticsockat, 2 db kalcinált hosszúcsont darabot, állatfog törédekét és egy lapos, valószínűleg simítóként használt kavicsot tartalmazott.

4. objektum:

Átmérő: 1,70 x 1,65 m, mélysége: 0,12 m.
Faszénszilánkos és paticstörmelékkel kevert fekete betöltésű, kör alakú, sekély gödör.

Leletek:

Különböző (gömbszelet alakú; csonkakúpos, ill. tölcseeres nyakú, csonkakúpos) tálak darabjai; ez utóbbi típuson kettős pontsorból és karcolt vonalából álló díszítés fordul elő. S-profilú fazék törédeke, tagolt bordával díszítve. Széles szalagfül (10. kép/4). Házikerámia oldalán két, egymáshoz közeli, kis hegyes bütyökkel díszítve. Egy szinte ép, piskóta alakú nehezék (10. kép/7) és kevés törédekes állatcsont került még elő a gödörből.

5. objektum:

Átmérő: 1,60 x 1,30 m, mélysége: 0,5 m.

Szabálytalan alakú gödör, Ny-i szélét a modern bolygatás teljes hosszában vágta. Fala lefelé szűkült, fenéke egy helyen aknaszerűen lesüllyedt. Fekete betöltésében néhány paticstörédek is volt, a gödör falához simulva egy ép, virágcserep alakú edény került elő.

Leletek:

Tölcséres tálperemek, egy (11. kép/1). ill. két pontsorról díszítve. Tál nyaktörédeke alagútfüllel, kettős pontsor és karcolt vonalak kombinációjával díszítve (11. kép/4). Oldaltörédek pontozás nélküli sraffozással. Nyomott gömbtestű, cilindrikus nyakú bögre, a perem fölé emelkedő szalagfüle letört. Csonkakúp alakú csésze rövid cilindrikus nyakkal (11. kép/7). Rövid, cilindrikus nyakú, lekerekített vállú pohár törédeke (11. kép/10). Valószínűleg két korsó törédei, az egyik sűrűn (11. kép/8), a másik sekélyebben és szélesebben kannelázott. Mericék darabjai. Szimpla, ill. kettős pontsorról, hálómintával (11. kép/11), karcolt vonalakkal, ill. ezek kombinációival díszített vékony falú oldaltörédek. Behúzott szájú csonkakúpos tálka törédeke. Csonkakúp alakú kis tálkák törédei, sima (11. kép/5), ill. hullámos peremmel (11. kép/3). Virágcserep alakú edény, fenéke ujjbenyomkodásokkal elnagyoltan profilált (11. kép/6). Cilindrikus nyakú, csipésekkel tagolt peremű amfora törédeke (11. kép/9). S-profilú fazék törédeke, tagolt bordával díszítve (11. kép/13). Széles szájú, cilindrikus nyakú fazék. Simított nyakú, durvított felületű, tagolt bordával díszített fazekak törédei (11. kép/12). Ujjbenyomkodással tagolt fazékperemek. Széles és keskeny szalagfülek. Kőeszközök: 6 db pattintott kőeszköz, ezek típus szerinti megoszlása a következő: 2 db nyílhegy, 2 db apró magkő-perem pattinték, 1 db magkő maradék és 1 db ívelt mikro- / szilánkkaparó.

6. objektum:

Átmérő: 1,60 x 1,50 m, mélysége: 0,70 m.
Szabálytalan alakú, kisebb gödör, K-i vége kissé megnyúlt és ellaposodott. Lejtős falú, fenéke lapos. A modern árok az objektum Ny-i végét érintette, de magát a gödröt nem vágta. Betöltése szürkésfekete, kevés paticssal keverve.

Leletek:

Tölcséres tálperem, pontsorról díszítve. Csonkakúp alakú tálak törédei. Rövid nyakú, álló peremű tojásdad alakú bögre, hasán sűrű, egyenetlen rovátkolással (10. kép/8). Nyomott gömbtestű, cilindrikus nyakú bögre. Gömbszelet alakú csésze (10. kép/5). Nagy méretű amfora oldaltörédeke, vízszintes állású széles szalagfüllel. A fül fölött három, függőleges, ujjbenyomkodásokkal tagolt plasztikus borda van (10. kép/9). Cilindrikus nyakú, tagolt peremű fazék. Kis méretű fazék, a perem alatt az edényfal bordaszerűen megvastagítva. Tagolt plasztikus bordák. Nagy méretű házikerámia

oldaltörredéke, rövid, bevagdalt rovátkákból álló sorral díszítve (10. kép/10). Széles szalagfűl. Karcolt hálómintával, kannelúrával díszített oldaltörredékek. Salak- és paticsdarabok, 2 db állatcsont törredéke.

7. objektum:

Átmérő: 3,50 x 2,70 m, mélysége: 0,60 m.

Nagy méretű, szabálytalan, kerekded alakú gödör. Fala lejtős. Az objektumot teljes hosszában vágta a modern árok, melynek betöltésében szintén előfordultak leletek, attól K-re azonban az objektumban mindössze egy kerámiatörredéket, míg Ny-ra meglehetősen sok leletet tartalmazott.

Leletek:

Tölcséres peremű, csonkakúpos tál nyaktörredéke, függőleges pontsorokkal díszítve (12. kép/1). Ugyanez a forma kettős pontsorral s alatta karcolt vonalakkal díszített oldaltörredéke (12. kép/5). Gömbszelet alakú tál, peremén sekély benyomkodásokkal, váltakozó irányú ferde sraffozással díszítve (12. kép/7). Mély bekarcolásokkal díszített oldaltörredék. Csonkakúp alakú tál és kis tálka vagy csésze törredékei (12. kép/8). Hengeres testű, keskeny fenekű mericék törredékei (12. kép/2-4). Amforaszerű edény oldaltörredéke elnagyolt, lapos bütyökkel díszítve (12. kép/6). Amfora tölcséres nyaktörredéke. Házikerámia oldaltörredéke kis méretű, hegyes bütyökkel. Vastag falú (tároló?) edény aljtörredéke, a fenékhez közel bordaszerű fogóbütyök ül (12. kép/9). Továbbá salakdarabok, egy feltehetőleg megmunkált homokkő darab és egy ujjperccsont kerültek még elő a gödör betöltéséből.

8. objektum:

Átmérő: 2,06 x 1,70 m, mélysége: 0,76 m.

Tojás alakú, teknős fenekű gödör szürkésbarna, faszenes, paticsos betöltéssel.

Leletek:

Tölcséres peremű, csonkakúpos altestű, lekerekített hasvonalú tál, a vállon kettős pontsorral, alsó felét karcolt vonaldísz és pontsor kombinációjával díszítették, peremből induló szalagfűlrel (13. kép/1-2). Csonkakúp alakú tálka bevagdostott peremtörredéke. Gömbszelet alakú tál tagolt peremtörredéke (12. kép/13). Cilindrikus nyakú bögre, peremből induló füllel (12. kép/12). Korsó oldaltörredéke kannelúrával és függőleges bordával díszítve. Karcolt vonaldíszes törredékek. S-profilú fazék nyaktörredéke, bütyök-díszsel, melynek két oldalán egy-egy ujjbenyomás van (12. kép/10). Tölcséres nyakú csupor tagolt bordadíszsel (12. kép/11). Nyéllyukas, profilált, másodlagosan kalapácsként használt csiszolt kőszköz törredéke; halványzöld szerpentinből.

9. objektum:

Átmérő: 3,10 x 2,30 m, mélysége: 1,20 m.

Nagy méretű, szabálytalan alakú gödör. Fala az É-i oldalon lépcsőszerűen mélyült, máshol aknaszerűen meredek volt a felső harmadban, alatta kiöblösödött. Feneke egyenes. Betöltése fekete, patics- és faszén-szemcsékkel kevert. Modern bolygatás nyomát észleltük, a gödör falát telefonkábel vágta.

Leletek:

Ívelt nyakú, gömbszelet alakú tál, a vállon alagútfüllel és körbefutó pontsorral, melyből függőlegesen kettős, pontokból álló füzérek lógnak le (14. kép/1), s ugyanennek a formának pontsorral díszített variációja (14. kép/2). Profilált tál nyaktörredéke alagútfüllel és pontsorral. Csonkakúp alakú csésze rövid cilindrikus nyakkal (13. kép/10). Csücskösen felhúzott tálperemről letört nyúlvány, pontokkal díszítve (13. kép/12). Rövid, cilindrikus nyakú pohár, a nyakhajlatban dupla pontsorral, a vállon pedig sraffozással díszítve (13. kép/14). S-profilú pohár nyaktörredéke. Nyomott gömbtestű, tölcséres nyakú bögrék. Hengeres testű, keskeny aljú mericék (13. kép/3) és egy csúcsos aljú merice törredéke. „Kis mozsár“: fordított csonkakúpos, mozsárszerűen megvastagított aljú és vastag falú edényke (13. kép/4). Szimpla, ill. kettős pontsorral, hálómintával, karcolt vonalakkal, ill. ezek kombinációival díszített vékony falú oldaltörredékek. Gömbtestű korsó válltörredéke függőleges kannelúrákkal (13. kép/9). Korsó nyaktörredéke pereméből felhúzott szalagfűl csonkjával (13. kép/8). Korsó törredéke, nyakán bebökösött dupla pontsorral. Oldaltörredék nagy méretű plasztikus bütyökkel (13. kép/16). Vékony falú oldaltörredék két egymás melletti bütyökkel díszítve. Ovális, homorú, sekély agyagkanál, egyik vége sérült és ovális átmetszetű letört nyele, melynek ép végén „ansa lunata“ szerű nyúlvány van (13. kép/5). Simított nyakú, durvított felületű fazekak (14. kép/3). Tölcséres nyakú fazék, a perem alatt kicsi, hegyes bütyökkel (14. kép/7). Cilindrikus nyakú fazék, a perem alatt kicsi, hegyes bütyökkel (13. kép/11). S-profilú, durvított felületű fazék törredéke, bevagdostott peremmel (14. kép/5). Cilindrikus nyakú fazék tagolt bordadíszes törredékei. Fazekak a peremen tagolt bordadíszsel és alatta vízszintes állású ovális bütyökkel (14. kép/8). Alagútfüles oldaltörredékek (13. kép/15). Enyhén profilált (13. kép/6-7), valamint profilálatlan széles, ill. keskeny szalagfülek. Nagy méretű házikerámiák oldal- és aljtörredékei, némelyik durvított felülettel (14. kép/4). Egy nagyobb edény aljtörredéke, felülete ujjal sekélyen elhúzgált (14. kép/6). Vékony falú edény törredéke, belső oldalán bütyök. Vastag falú edény törredéke, belső oldalán bütyökkel (13. kép/13). Egy ép és egy törredékes piskóta alakú agyag nehezék. Bikónikus orsógomb törredéke. Kőszközök: 5 db pattintott kőszköz, ezek típus szerinti megoszlása a következő: 1 db késpenge, 1 db kaparókés, 1 db orros vakaró/kaparó, 1 db pattinték és

1 db szilánk. 1 db használat nyomait mutató kavics töredéke. Nagyobb paticsdarabok, az egyiken áglenyomat.

10. objektum:

Átmérő: 2,55 x 1,9 m, mélysége: 0,48 m.

Ovális, feneke É-ről D-re lejt. Betöltése fekete töltelékföld, de a gödör fala mentén a tiszta homok is a betöltéshez tartozott.

Leletek:

3 kiegészített tölcseres peremű és csonkakúpos aljú tál, csak díszítésük eltérő: 1. a vállon és az edény alsó részén összesen 6 egymás alatti pontsor fut körbe (15. kép/4), 2. a vállon alagútfül, pontsor és alatta bekarcolt vonaldíszek vannak (15. kép/7), 3. díszítetlen, alagútfüles (15. kép/2). Több peremtöredék ugyanebből a táltípusból, az egyik felülről ujjbenyomkodásokkal tagolt (17. kép/2). Tál oldaltöredéke, kettős pontsorral és bekarcolt vonaldíszekkel. Erősen nyomott gömbtestű bögre aljtöredéke sekély, függőleges kannelúrával; belsejében egy átfúrt édesvízi kagyló volt (15. kép/6-8). Cilindrikus testű, széles szájú és lapos aljú merice, a szalagfül csonkja az aljához közel van (15. kép/5). 2 db csúcsos aljú merice (15. kép/1, 3). Durvított felületű fazék. Tagolt bordákkal díszített oldaltöredékek. Vastag falú edény halszájka-mintás oldaltöredéke (17. kép/1). Karcolt hálómintás töredék. Fehér színű, henger alakú, átfúrt kőtárgy, valószínűleg amulett. Egyik végén a felfüggesztő zsinór által okozott kopásnyom látszik. Nyersanyaga fehér mészkő. Részben faragott, részben törött felületű, fehér festékanyagú kő darabja.

11. objektum:

Átmérő: 1,30 x 1,50 m, mélysége: 0,50 m.

Ovális alakú, egyenes fenekű gödör. Betöltése barna, a gödör közepén fekete volt, fala mentén sok nagy méretű paticsdarab volt beledobálva. Ezek egymással nem voltak összefüggésben, azaz nem egy tapasztott, majd leomlott felület töredékei. Több paticsdarab belső oldalán különböző vastagságú ágak lenyomatai, a külső oldalukon pedig tenyér- és ujjlenyomatok látszanak.

Leletek:

Belső osztású tál töredékei. Vállán kettős pontsor fut körbe, a peremet és a körbefutó pontsorból álló füzérek (összesen valószínűleg négy) kötik össze. Profilált alját is kettős pontsor szegélyezi (16. kép/1). Tölcseres nyakú, kettős pontsorral díszített tál peremtöredéke. Vörös színű, tölcseres nyakú tál töredékei, a vállon két sorban sűrű benyomkodott díszítés van (17. kép/3). Nyomott gömbtestű, cilindrikus nyakú fényezett, narancssárga színű korsó, felhúzott szalagfülrel (16. kép/2). Cilindrikus nyakú korsó töredéke (17. kép/4). Sárga színű, profilált aljú, enyhén ovális testű, lekerekített vállvonalú amfora (halbárka

alakú edény) töredéke. Vállán profilált alagútfül csonkja és sekély, függőleges kannelúrák vannak (16. kép/3). Hordó alakú, simított felületű fazék, tagolt peremmel és vállán, négy, közepén benyomott bütyökkel (16. kép/5). Enyhe S-profilú fazék, simított peremmel és durvított felülettel, a nyakon három vízszintes helyzetű ujjbenyomkodásokkal tagolt borda van (16. kép/4). Durvított felületű nagy tárolóedény töredékei. Kerámiasalak. Ág- és ujjlenyomatoss paticcsok.

13. objektum:

Átmérő: 1,0 m, mélysége: 0,85 m.

Kerek, meredek falú, aknaszerű objektum, feneke egyenes.

Leletek:

Vízszintes és függőleges, dupla pontsorokkal díszített tál oldaltöredékei. Durva, csonkakúp alakú tál felülről ujjbenyomkodásokkal tagolt pereme. Nagyobb bikónikus edény függőleges kannelúrákkal díszített oldaltöredéke. Keskeny aljú merice töredéke (17. kép/10). Keskeny és széles szalagfülek. Nagy méretű házikerámia körömbenyomkodásokkal tagolt peremtöredékei. Tagolt bordadiszés oldaltöredékek (17. kép/9). Meredek falú házi kerámia aljtöredéke (17. kép/6). Ovális agyagkanál töredéke (17. kép/12). 2 db, bikónikus orsógomb (17. kép/5, 8). Kőeszközök: 1 db pattintott kőeszköz (retusált apró késpenge), 1 db megmunkálatlan kavics töredéke.

15. objektum:

Átmérő: 1,18 x 0,82 m, mélysége 0,34 m.

Szabálytalan alakú, egyenes fenekű kis gödör, kevés kerámia töredéket tartalmazott.

Leletek:

Egy keskeny fenekű merice töredéke és egy másik merice cilindrikus nyaktöredéke. Nyomott gömbtestű bögre válltöredéke a szalagfül csonkjával. Oldaltöredék karcolt vonaldíszrel. Oldaltöredék pontsorral díszítve. Profilálatlan szalagfülek töredékei.

16. objektum:

Átmérő: 2,18 x 1,46 m, mélysége: 0,60 m.

Tojásdad alakú kis gödör, feneke egyenes, betöltése paticsszemcsékkel kevert volt.

Leletek:

Tál peremtöredéke, benyomott ponttal (pontosor része lehetett). S-profilú fazék nyaktöredéke. Merice peremtöredéke. Kettős pontsorral díszített oldaltöredék. Benyomott ponttal és karcolt vonallal díszített oldaltöredék. Szalagfül töredéke. Durvított felületű tárolóedény nyaktöredéke (17. kép/7). Nagy méretű házikerámia aljtöredéke, a felületen ferde simításokkal. Kőeszközök: 1 db pattintott kova kőeszköz (lekerekített bázisú késpenge).

17. objektum:

Átmérő: 2,95 x 1,66 m, mélysége változó, a Ny-i, teknős részben mindössze 0,35 m, a K-i részén 0,95 m-re mélyült le.

Szabálytalan alakú gödör, teknős fenéke a gödör K-i részében aknaszerűen lemélyedt.

Leletek:

Tölcséres nyakú tál töredéke. Ujjbenyomkodásokkal és tagolt bordával díszített peremtöredékek. S-profilú fazék peremtöredéke. Nagy méretű, kerek, ellapított tetejű bütyökdísz. Karcolt vonaldíszes oldaltöredék. Szalagfül töredéke.

18. objektum:

Átmérő: 1,70 x 1,60 m, mélysége: 0,68 m.

Kissé torzult kör alakú, egyenes fenekű gödör.

Leletek:

Gömbszület alakú tál rövid, álló nyakkal, a perem ritkás körömbenyomkodásokkal tagolt (17. kép/11). Mericék oldaltöredékei, szalagfül töredékei. Nyomott gömbtestű, vállán függőleges kannelúrával díszített bögre töredéke. Peremtöredékek rátett, tagolt bordadísszel. S-profilú fazék ujjbenyomkodással tagolt peremtöredéke. Széles szalagfül töredéke. Piskóta alakú nehezék töredéke. Paticsdarab, belső, simított oldalán fehér mésznyomokkal.

19. objektum:

Átmérő: 1,90 x 1,30 m, mélysége: 0,40 – 0,70 m.

Ovális alakú, D-i végén egyenes záródású gödör. Fenéke hosszirányban az É-i vége felé lejtetett. Fala egyenes. Barnászörös betöltése nagyobb paticsrögökkel és faszéntörmelékkel kevert. Leletanyagot alig tartalmazott.

Leletek:

Csonkakúp alakú tál és tölcséres nyakú tál peremtöredékei.

20. objektum:

Átmérő: 2,20 x 1,90 m, mélysége: 0,88 m.

Enyhén ovális alakú gödör, felső részén aknaszerűen egyenes fala a fenék közelében kiöblösödött. Fenéke egyenes. Betöltése fekete, a gödör falát a fenék közelében szürke, szemcsés hamu borította.

Leletek:

Karcolt vonalakkal díszített belső osztású tál töredéke (18. kép/12). Csonkakúp alakú tál peremtöredéke. Tölcséres peremtöredékek. Gömbszület alakú tál, peremén rátett, tagolt bordával (18. kép/2). Nagy méretű amfora cilindrikus nyaktöredéke, enyhén kihajló peremmel. Simított felületű, cilindrikus nyakú amfora töredéke (18. kép/1). S-profilú, tagolt peremű kis fazék töredéke. S-profilú nagy méretű fazék töredéke,

nyakán tagolt lécdíszítés (18. kép/10). Cilindrikus nyakú fazék tagolt peremmel. Simított nyakú és alatta durvított felületű fazék válltöredéke, elnagyoltan megformált tagolt bütyökkel (18. kép/6). Profilálatlan szalagfül töredékek. Farkasfog-szerű alakzatba rendezett sűrű, mély bekarcolásokkal díszített agyagtárgy töredéke (18. kép/3). Pontsorral díszített oldaltöredék. Vastag falú házikeramia durvított felületű aljtöredéke. Csontár erős égésnyomokkal (18. kép/9). Faszén- és paticstörmelék. Barna, szemcsés, amorf gypvas darab.

21. objektum:

Átmérő: 1,90 x 1,60 m, mélysége: 0,36 m.

Tojásdad alakú, egyenes falú és fenekű gödör. Betöltése barna, kevés faszén- és paticsszemcsével.

Leletek:

Nagy méretű simított nyakú és durvított felületű fazék nyaktöredéke, pereme ujjbenyomkodásokkal tagolt, vállán ujjbenyomkodásokkal tagolt borda (18. kép/5). Oldaltöredék karcolt, sraffozott háromszög részletével. Alagútfül töredéke. Tagolt bordadíszes oldaltöredékek.

22. objektum:

Átmérője 2,00 x 1,5 m, mélysége: 0,84 m.

Ovális alakú, betöltése szürkés-barnássárga homok, csak az objektum közepén volt fekete töltélföld. Kb.10 cm vastag szürke, szemcsés hamuréteg kísérte a gödör falát a fenék közelében, az objektum közepén ez a réteg csak pár cm-es vastagságban volt meg. Fenekét kis horpadások tagolták.

Leletek:

Tölcséres nyakú tál peremtöredéke. Gömbszület alakú tál peremtöredéke. Nagyobb tál oldaltöredéke tagolt bütyökkel (18. kép/7). Vékony falú csonkakúpos tál töredéke profilált aljjal. Nyomott gömbtestű, cilindrikus nyakú bögre, perem föl emelkedő füle letört. Ugyanennek a típusnak válltöredéke. Kannelúrával díszített bögre vagy kis korsó oldaltöredéke. Rövid, cilindrikus nyakú csésze peremtöredéke. Tagolt bordával díszített peremű fazekak töredékei. Simított peremű, durvított felületű fazék peremtöredéke. Kettős pontsorral díszített oldaltöredék. Oldaltöredék bütyökkel. Csont: szarvasmarha bordacsontja, egyik szélén kopásnyommal, feltehetőleg eszközként használták (18. kép/8).

23. objektum:

Átmérő: 3,50 x 2,90 m, mélysége: 0,60 m.

Nagy méretű, szabálytalan alakú, fekete betöltésű kerekded gödör. Fenéke teknős. A már korábban említett újkori közműárok ÉK-DNy-i irányban metszette.

Leletek:

Tölcséres nyakú tálak peremtöredékei, az egyik kettős

pontsorrall és alatta sekélyen karcolt ferde vonalakkal díszített (19. kép/2). Gömbszelet alakú tál töredéke. Talpas kehely talptöredéke. Sárga színű, szürke és vörös foltos, lefelé kissé szélesedő, széles agyagszalag, a talpat alkotó két szárat eredetileg összekötő vízszintes rész csonkjával. Több sor, hegyükkel egymást érő cikcakk motívumok díszítik, melyek így hálóminta benyomását keltik (19. kép/1). Tölcséres nyakú csésze töredéke (19. kép/4). Keskeny fenekű merice töredéke (19. kép/6). Miniatűr, tölcséres nyakú csésze, a hasvonalon körbefutó pontsorrall (19. kép/5). Nagy méretű, S-profilú fazekak nyaktöredékei, az egyiknek ujjbenyomkodásokkal tagolt pereme és a nyakán tagolt lécdíszítés van. Nagy méretű, cilindrikus nyakú fazék ujjbenyomkodásokkal tagolt pereme (19. kép/3). Karcolt vonaldíszes oldaltöredékek. Pontsorrall díszített oldaltöredék. Pontsor és karcolt vonalnak kombinációjával díszített oldaltöredék. Nagy, lapos bütykökkel díszített oldaltöredék. Profilálatlan, keskeny szalagfülek. Durvított felületű házikerámiák. Csiszolt felületű, világoszöld palából készült örlőkő töredéke.

24. objektum:

Átmérője: 1,50 m, mélysége: 1,05 m.

Kör alakú, függőleges falú, egyenes fenekű, sötét betöltésű gödör. Eredetileg valószínűleg veremként szolgálhatott, később hulladékkal töltötték fel. Kevés leletet tartalmazott.

Leletek:

Tál(?) profilált oldaltöredéke, sekély, háromszögbe rendezett ferde kannelúrázással. Szalagfül töredéke. Durva házikerámiák aljtöredékei. 1 db pattintott kőeszköz (radiolarit szilánk).

25. objektum:

Átmérő: 1,80 m, mélysége: 1,60 m.

Kör alakú, függőleges falú és egyenes fenekű, sötét betöltésű gödör.

Leletek:

Vékony falú, gömbszelet alakú tál nyaktöredéke, enyhén kihajló, ívelt peremmel. Vastag falú, gömbszelet alakú tál nyaktöredéke. Pontsorrall díszített oldaltöredék. Tagolt bordával díszített oldaltöredékek (18. kép/4, 11). Nagy méretű, kerek hasú amforaszerű edény oldaltöredéke. Kerámiasalak.

26. objektum:

Átmérő: 2,10 x 1,30 m, mélysége: 65 cm.

Szabálytalan alakú, egyenetlen fenekű gödör. Sekély szélei mentén sárgásbarna homok, a mélyebb középső részén fekete kevert betöltésű volt. Az objektum közepén nagyobb, bedobált áglenyomatos paticsdarabok voltak. Kevés leletet tartalmazott.

Leletek:

Vastag falú díszítetlen alj- és oldaltöredékek. 1 db örlőkő töredéke.

27. és 28. objektumok:

27. objektum:

Átmérője: 3,60 x 2,00 m, mélysége: 0,90 m.

Szabálytalan alakú gödör, K-i fala a fenékhez közel kiöblösödött. Ny-i részén a feneke lejtős, a K-i felén mélyebb és egyenes aljú volt. Szürkésbarna betöltése paticstörmelékekkel és faszénnel kevert. D-i végén keresztül összefügg a 28. objektummal.

Leletek:

Merice oldaltöredéke. Nagyobb edény (amfora?) oldaltöredéke nagy méretű, ellapított tetejű bütyökkel (19. kép/7). Cilindrikus nyakú amfora nyaktöredéke (19. kép/9). Pontsorrall és hálómintával díszített oldaltöredék. Karcolt vonalakkal díszített oldaltöredékek. Simított peremű, durvított felületű fazék nyaktöredéke a vállon közepén benyomott ovális fogóbütyökkel (19. kép/8). Nagy méretű fazék tölcséres, ujjbenyomkodásokkal tagolt peremtöredéke. Fémsalak darab. Kőeszközök: 1 db homokkőből készült, cipó alakú örlőkő töredéke, valamint 2 db megmunkálatlan kavics.

A 27. és 28. objektumok közti gödör:

A 27. és a 28. objektumok között egy nagyjából kerek objektumot tártunk fel, mely a másik két gödör feltájának jelentkezési szintjében még nem volt nem volt észlelhető. Mindkét szomszédos objektum (27. és 28.) vágta ezt a gödröt. Fenekén egy egyenetlen vastagságú, masszív, vörösre és feketére égett, paticsokkal, kevés faszénnel és hamuval kevert réteg húzódott. A gödör feneke a szélei felé körben lejtett, ily módon a közepe kúposan kiemelkedett. E helyen az égett réteg vastagsága 0,40 m. Mivel a 27. és 28. objektumok indulási szintjénél mélyebben helyezkedett el ez a gödör, feltehetőleg korábban áshatták; a kevés leletanyag azonban nem mutat kronológiailag megfogható eltérést.

Leletek:

Keskeny fenekű merice töredéke (20. kép/7). Cilindrikus nyakú, nyomott gömbtestű amfora töredékei, a hason szalagfül csonkjával (20. kép/12). Amfora oldaltöredéke, szalagfül csonkjával. Durvított felületű házikerámia aljtöredéke. 1 db megmunkálatlan kavics. Kagyló töredékei.

28. objektum:

Átmérő: 2,20 x 2,10 m, mélysége: 1,25 m.

Ovális, szürkésbarna paticsszemcsés, Ny-i részén sárga homokos betöltésű gödör, feneke É felé lejt. A gödör szája alatt -0,40 és 0,70 m között steril homokrétteg húzódott. A leletek zöme a steril réteg fölötti szürkésbarna betöltésből származik, a steril réteg alatt csak

néhány lelet volt. Mivel a 27. és 28. objektumokból kerültek elő nagy valószínűséggel egy edényhez tartozó darabok (pl. a nagy bütykös edény, vörös színű amfora), a két gödör összetartozónak tekinthető.

Leletek:

Tölcséres nyakú tálak peremtöredékei, az egyikén karcolt vonaldísz van. Gömbszelet alakú tálak ujjbenyomkodással (20. kép/3), ill. ferdén tagolt (20. kép/4) peremtöredékei. Csonkakúp alakú tál peremtöredéke. Tölcséres nyakú amfora, melyen látszik a perem alatti letört alagútfül nyoma (20. kép/9). Keskeny fenekű mericék töredékei (20. kép/8). Gömbtestű korsó oldaltöredéke. Rátett plasztikus bordával és ujjbenyomkodással díszített peremtöredékek (20. kép/6). Durvított felületű házikerámiák, az egyikén nagy, szabálytalanul elhelyezett agyagcsomók vannak (20. kép/10). Csonkakúp alakú orsógomb (20. kép/1). Edényoldalból másodlagosan kialakított, átfűrt orsókarika töredéke. Széles, enyhén profilált szalagfül töredéke (20. kép/5). Keskeny szalagfülek töredékei. Oldaltöredék tagolt bütyökkel (20. kép/11). Kettős pontsorrallal díszített oldaltöredékek. Sraffozott háromszöggel díszített oldaltöredék. Pontsor és hálóminta kombinációjával díszített oldaltöredék. Tagolt bordadíszes oldaltöredékek. Vastag falú edény aljtöredéke. Csiga töredékei. Hosszú csontból csiszolt eszköz, lekerekített véggel (20. kép/2). Kerámiasalakok.

29. objektum:

Átmérő: 1,55 x 1,24 m, mélysége: 0,50 m. Szabálytalan alakú kis méretű gödör, fala kissé öblös, fenéke egyenes. Betöltése faszénnel, paticsörmelékkel és szemcsés hamuval kevert homok. Kevés leletet tartalmazott.

Leletek:

Vörös színű, fényezett felületű, tölcséres nyaktöredék (21. kép/1). Tagolt bordadíszes oldaltöredék (21. kép/2). Ág- és ujjlenyomatos paticsdarabok.

30. objektum:

Átmérő: 1,68 x 1,46 m, mélysége: 1,35 m. Szabálytalan alakú gödör. Fala a felső harmadban függőleges, alatta kiöblösödött, fenéke egyenes volt. Betöltése fekete, kevert, faszén szemcsés, az alj közelében szürkésárga homok.

Leletek:

Mericek töredékei. Kis méretű talpas tál töredéke, a talp és a tálrész találkozásánál beszürkált pontsor díszíti (21. kép/6). Csonkakúp alakú tál peremtöredéke (21. kép/4), sűrűn karcolt pontozás nélküli sraffozással díszítve. Tölcséres nyakú amfora töredéke. Tölcséres peremtöredékek, az egyikén a perem alatt pontsorrallal. Tál pereméről letört, háromszög alakú nyúlvány (21. kép/7). Cilindrikus nyakú fazekak tagolt bordával

díszített peremtöredékei, az egyik ferde tagolású (21. kép/3). Durvított felületű fazéktöredékek. Tagolt bordával díszített oldaltöredék (21. kép/5, 10). Kannelúrával, pontsorrallal, pontsor és karcolt vonaldísz kombinációjával díszített oldaltöredékek. Lapított csonkakúpos orsókarika (21. kép/8). Salak darab. 1 db pattintott, retusált kovaeszköz.

31. objektum:

Átmérő: 3,40 x 2,0 m, mélysége: 0,45 m. Nagyméretű, szabálytalan alakú gödör, szürke betöltéssel. Fenéke teknős, D felé kissé mélyült. Egy korábbi objektumra (31/B) ásták rá.

Leletek:

Tölcséres nyakú tálak töredékei. Behúzott szájú tál peremtöredéke. Belső osztású tál kettős pontsorokkal díszített peremtöredéke (21. kép/11): az osztófal fölött a peremen egy fekvő téglalap alakú nyúlvány van. Egy pontsorokkal keretezett, sraffozott háromszögekkel díszített oldaltöredék feltehetőleg ehhez az edényhez tartozik (21. kép/12). Csúcsos aljú, kissé töredékes merice (21. kép/9) és egy keskeny aljú merice aljtöredéke. Tölcséres nyakú fazekak peremtöredékei. Nagy méretű edények vastag, egyenes aljtöredékei.

31/B objektum:

Átmérő: 1,30 x 0,75 m, mélysége: 0,35 m. A 31. objektum ÉK-i részéhez csatlakozó kisebb, fülszerű nyúlvány, fekete betöltéssel. Kis méretű, sekély gödör, teknős fenékkal. A két gödör viszonya: a 31. objektum vágta a 31/B objektumot. Ez utóbbi gödör csak kevés, díszítetlen és jellegtelen töredéket tartalmazott.

32. objektum:

Átmérő: 2,90 x 1,95 m, mélysége: 0,75 m. Ovális alakú, egyenes fenekű gödör, a Ny-i oldala egy szakaszon bolygatott volt. 5 biztosan és 1 bizonytalanul kirajzolódó cölöplyuk kísért az objektum oldalát. Elhelyezkedésük: 1-1 az objektum É-i, ill. a D-i, csúcskös végében, 2 a K-i oldalon, további 2 ezekkel szemben a Ny-i oldalon. Ez utóbbi kettő közül a délebbi foltja határozottan jelentkezett, az északabbi kevésbé, mert a bolygatás által érintett szakaszon helyezkedett el. Az É-i és a D-i cölöplyukak átmérője 0,35 m, az oldal-só cölöplyukaké 0,20 m volt. Mélységük 0,20-0,30 m közt változott, tehát nem mélyültek le az objektum fenekének szintjéig.

Leletek:

Tölcséres nyakú tál peremtöredéke. Nyomott gömbhasú, cilindrikus nyakú ép bögre, perem fölél magasodó szalagfüllel (21. kép/14). Gömbszelet alakú csésze oldaltöredéke. S-profilú fazék nyaktöredéke, rátett, tagolt bordával. Cilindrikus nyakú fazék peremtöredéke ujjbenyomkodásokkal tagolva. Kónikus nyakú

amfora töredékei, az egyik darabon átfúrás kezdeménye látszik (21. kép/13). Karcolt vonaldíszes oldaltöredékek. Tagolt bordadíszes oldaltöredékek. Széles szalagfülek töredékei. Fémsalak. Pattintott köeszköz (1 db szarukő szilánk).

33. objektum:

Átmérő: 6,00 x 1,30 m, mélysége: 0,60 m. Hosszú, keskeny, szabálytalan alakú, sekély gödör. Ny-i oldala egyenes, valószínűleg modern bolygatás miatt. Betöltése fekete, falai teknős lejtésűek, feuke egyenes volt.

Leletek:

Tölcséres nyakú tálak peremtöredékei, ill. ennek a típusnak kettős bebökdösött pontsorrall és karcolt vonalak kombinációjával díszített oldaltöredéke (22. kép/2). Gömbszelet alakú tálka peremtöredéke (22. kép/5). Tölcséres nyakú csészék töredékei (22. kép/1,4). Csonkakúp alakú tálka töredéke, a belső oldalon vízszintes, besimított sáv fut körbe a perem alatt (22. kép/8). Cilindrikus nyakú bögrék és korsók töredékei, az egyik korsó perem fölé emelkedő füle letört, a fül tapadásának helye alatt a belső oldalon nyomokban sekély kannelúra díszítés látszik a nagyon kopott felszínen. Nyomott gömbtestű, tölcséres nyakú bögre töredéke. S-profilú, ujbenyomkodásokkal tagolt peremű fazekak töredéke, vállán tagolt bordadíszszel, ill. a típus díszítetlen változata is. Cilindrikus nyakú fazekak töredékei, a típus tagolt peremű (22. kép/7), ill. a nyakán tagolt bordadíszű (22. kép/3), valamint díszítetlen változata is. Durvított felületű, hordó alakú fazék nyaktöredéke. Vízszintesen levágott és kívülről megvastagított peremű fazék peremtöredéke. Tölcséres nyakú amfora nyaktöredéke. Házikerámiák tagolt bordadíszes oldaltöredékei. Középen benyomott, vízszintes állású ovális bütyök. Alagútfülek töredékei. Hurkafül. Keskenyebb és szélesebb, profilálatlan szalagfülek. Egyik végén ellapított, másik végén tölcséresen kiszélesedő és törött, agyagkanál hengeres nyele (22. kép/6). Bikónikus orsógomb töredéke. Amorf kerámia- és fémsalak darabok. Áglenyomatos paticsdarabok. Köeszközök: 1 db pattintott köeszköz (kagylós pattinték) és 1 db megmunkálatlan kavicsötredék.

34. objektum:

Átmérő: 4,20 x 3,10 m, mélysége: 0,70 – 1,05 m. Szabálytalan alakú, nagy méretű, szürkésfekete betöltésű gödör. Fala a szélei mentén enyhe lejtésű, fenekét az É-i és a D-i fal közelében egy-egy kisebb gödör, ill. a kettő közt egy sekély horpadás tagolta. ÉNy-i széle bizonytalan volt. Több állatcsontot és kevés kerámialeletet tartalmazott.

Leletek:

Csonkakúp alakú tál peremtöredéke, a perem alatt

körömbenyomkodásokkal tagolt bordával. Nyomott gömbtestű, cilindrikus nyakú bögre töredéke. Tölcséres nyakú edény enyhén kihajló peremtöredéke. Nagyobb házikerámia tagolt bordadíszes oldaltöredéke. Áglenyomatos paticsdarab. Amorf kerámiasalak.

35. objektum:

Átmérő: 3,00 x 1,25 m, mélysége: 0,20 m. Keskeny, hosszúkás, ovális gödör, barnásszürke, kevés paticszemcsével kevert betöltéssel.

Leletek:

Vastag falú, félgömb alakú tál töredéke (22. kép/13). Fazék oldaltöredéke tagolt, plasztikus bordával (22. kép/12). Cilindrikus nyakú és S-profilú fazekak töredékei, mindkét típus tagolt peremmel. Vastag falú edény oldaltöredéke, alig kiemelkedő plasztikus bordával. Hosszanti, sekély kannelúrákkal díszített szalagfűl (22. kép/10). Profilálatlan, széles szalagfűl. Mericék töredékei. Karcolt vonaldíszes oldaltöredék. Bütykökből álló plasztikus sorral díszített oldaltöredék (22. kép/11). Szürkésvörös homokkőből faragott öntőforma (?) töredéke, külső, ép felszínén égésnyomokkal. Töredékessége miatt nem állapítható meg, hogy milyen tárgy öntésére szolgált. H=7,6 cm, Sz=4,7 cm, M=2,5 cm.

36. objektum:

Átmérő: 2,06 x 1,74 m, mélysége: 1,00-1,20 m. Enyhén torzult kör. A gödör fala helyenként a felső harmadban enyhén lejtett, majd alatta kiöblösödött. Feneke Ny-ról K-re erősen, egyenletesen lejt. A barnássárga betöltésben egy fekete, paticsörmeléssel kevert folt, s egy másik, ehhez csatlakozó sárga homokfolt volt megfigyelhető. Az objektum fenekét 3-5 cm vastagságban szemcsés, szürke hamuréteg borította.

Leletek:

Félgömb alakú tál peremtöredéke. Csonkakúpos testű tál oldaltöredéke, pontsorrall díszítve. Nyomott gömbtestű, cilindrikus nyakú bögre töredéke. Cilindrikus nyakú pohár peremtöredéke. Mericék töredékei. Cilindrikus nyakú amforaszerű edény peremtöredéke. Keskeny, profilálatlan szalagfűl töredéke. Tagolt bordával díszített oldaltöredék. Homokkőből készült, tál alakú örlőkő peremtöredéke. Áglenyomatos paticsdarabok.

37. objektum:

Átmérő: 5,20 x 3,80 m, mélysége: 0,60 m. Nagy méretű, szabálytalan objektum. K-i oldalát teljes hosszában vágta a modern árok. A Ny-i oldalon egy kisebb szakaszt zavart meg bolygatás, itt egy kis fűlszerű, 0,55 m mély nyúlvány csatlakozott az objektumhoz. Betöltése fekete, feneke teknős volt.

Leletek:

Pontsorrall és karcolt vonalakkal díszített belső osztású tál töredéke (23. kép/1). Csonkakúp alakú, tölcséres

nyakú tálak kettős pontsorról díszített töredékei (23. kép/12). Gömbszelet alakú, ívelt nyakú tálak töredékei, kettős pontsor és karcolt vonalak kombinációjával (23. kép/16), ill. a vállon szimpla pontsorról (25. kép/1) díszítve. Behúzott szájú, gömbszelet alakú tál, a peremen alagútfüllel (25. kép/2). Csonkakúp alakú, tölcséres nyakú tálka töredéke, vállán kis, hegyes bütyökkel díszítve (25. kép/3). Nyomott gömbtestű, hengeres nyakú bögre töredékei (23. kép/3). Nyújtott gömbtestű bögre, enyhén ívelt, tagolatlan nyakkal (23. kép/2). Kannelúrozott hasú bögre, tagolt nyakkal és szalagfüllel (25. kép/5). Keskeny aljú mericék töredékei (23. kép/4, 9). Hengeres nyakú korsó, szalagfüllel. Nyomott gömbtestű korsó töredéke, szalagfüll csonkjával. Nagy méretű és vastag falú, simított felületű amfora oldaltöredékei, rátett bordadiszekkel, melyek részben párhuzamosan (23. kép/14), részben sugárirányban (23. kép/11) futnak. Különböző méretű, S-profilú (24. kép/4) valamint cilindrikus nyakú (24. kép/6) fazekak, változatos, tagolt bordadiszítésekkel (24. kép/8), sima vagy tagolt peremmel. Fazekak töredékei a peremből induló (24. kép/1) vagy a nyakhajlatban ülő hurkafüllel (24. kép/2). Cilindrikus nyakú fazék töredéke, a perem alatt átfúrásokkal (23. kép/18). Simított peremű és durvított felületű fazekak töredékei. Cilindrikus nyakú csupor, a peremén rátett, tagolt bordadisszel (23. kép/19). Szabálytalan agyagcsomókkal durvított felületű házikéramia, valószínűleg tárolóedény oldaltöredéke (24. kép/7). Nagy méretű tárolóedények hurkafülei (24. kép/3), valamint aljtöredékei (24. kép/5). Guriga töredéke (23. kép/13). Különböző formájú orsógombok: bikónikus (23. kép/6); csonkakúp alakú, karcolt díszű (23. kép/8); csonkakúp alakú, kannelúras díszítésű (23. kép/7), gomba alakú, bebökdösött díszű (23. kép/10). Lapos, díszítetlen orsókarika (23. kép/5). Függőleges állású szubkutánfüll (25. kép/6), vízszintes állású alagútfülek (25. kép/2). Profilálatlan és enyhén profilált szalagfülek. Különböző méretű hurkafülek. Pontsor és karcolt vonal kombinációjával díszített, karcolt díszű, valamint hálómintával (23. kép/15) díszített oldaltöredékek. Oldaltöredékek különböző méretű és formájú (pl.: tagolt) bütyökkel díszítve (23. kép/17, 21). Oldaltöredék a felületből alig kiemelkedő párhuzamosan futó bordákkal. A váll és a has találkozásánál bordaszerűen megvastagított edényoldal, sűrű bevagdósításokkal (23. kép/22). Barna színű, szemcsés szerkezetű gyepvas darabok. Áglenyomatos, nagyobb patics-töredékek. Kőeszközök: 5 db pattintott kova kőeszköz, típusok szerint: 3 db apró pattinték, 1 db pengeszerű pattinték és 1 db vésőélű mikromagkő maradvány. 2 db homokkőből készült örlőkötőtöredék, az egyik cipó alakú. 1 db kvarcit ütőkő töredéke. 1 db simítóként használt, kopott élű lapos kavics, és 1 db megmunkálatlan

kavics. 1 db, a 35. objektumbeli öntőforma töredék anyagával megegyező homokkő töredék.

39. objektum:

Átmérő:

Kis méretű, lejtős falú, teknős fenekű gödör.

Leletek:

Tölcséres nyakú tál peremtöredéke. „Ansa lunata” szerűen végződő peremnyúlvány (22. kép/14). Cilindrikus nyakú fazék vízszintesen levágott peremtöredéke. Karcolt vonaldíszű oldaltöredék. Vastag falú házikéramia nagy, kerek bütyökkel díszített oldaltöredéke. Tagolt bordával díszített oldaltöredék. Profilálatlan szalagfülek töredékei.

40. objektum:

Átmérő: 1,10 x 0,80 m, mélysége: 0,50 m.

Enyhén ovális, kis méretű gödör. Fala függőleges, feneké egyenes.

Leletek:

Vastag falú, nagy méretű, gömbszelet alakú tál kissé behúzott peremtöredéke. Díszítetlen oldaltöredékek. Paticsdarabkák.

41. objektum:

Átmérő: 1,70 x 1,00 m, mélysége: 0,65 m.

Ovális, D-i végén egyenes záródású gödör. Betöltése foltokban paticszemcsés, fala enyhe lejtésű, feneké egyenes volt.

Leletek:

Nyomott gömbtestű, bögre töredékei (22. kép/17). Profilálatlan szalagfüll töredéke. Tagolt bordadiszés oldaltöredék. Áglenyomatos paticsok.

42. objektum:

1,70 x 1,20 m, mélysége: 0,55 m.

Ovális gödör, teknős fenekű gödör.

Leletek:

Ívelt nyakú, gömbszelet alakú tál nyaktöredéke, a nyakon alagútfül van, alatta pontsor és karcolt vonaldísz kombinációja (25. kép/9). Tölcséres nyakú tál töredéke, a peremen pontsorról díszítve. Cilindrikus nyakú korsó peremtöredéke. Keskeny fenekű, enyhén profilált aljú merice, felületén függőleges, sekély besimításokkal (25. kép/7). Cilindrikus nyakú, simított peremű és durvított felületű fazék nyaktöredéke. Karcolt vonaldiszés oldaltöredék. Szemcsés szerkezetű gyepvas darab.

43. objektum:

Átmérő: 2,20 m, mélysége: 0,56 m.

Kör alakú, szürke, apró paticszemcsékkel kevert betöltésű, lejtős falú gödör. Teknős fenekét 2-3 cm vastag hamus réteg borította.

Leletek:

Csonkakúpos testű, profilált tál peremtöredéke. Enyhén profilált aljú merice töredéke (22. kép/15), ill. egy másik példány nyaktöredéke. Cilindrikus nyakú fazék, peremén tagolt bordadísszel. Egy, ill. két pontsorrall (22. kép/16), valamint pontsor és karcolt vonaldísz kombinációjával díszített oldaltöredékek. Keskeny, profilálatlan szalagfűl töredékek. Paticsdarabok.

44. objektum:

Átmérő: 1,96 x 1,90 m, mélysége: 1,10 m.

Enyhén torzult kör alakú gödör, fenéke egyenetlen, K-ről Ny-ra kissé lejt. Betöltése szürkésbarna, kevés faszénnel és paticcsal, melyben, két foltban sárga, homokos beмосódás rajzolódott ki.

Leletek:

Tölcséres nyakú csésze peremtöredéke. Széles, profilálatlan szalagfűl töredéke. Amorf salakdarabok.

45. objektum:

Átmérő: 3,0 x 2,25 m.

Az objektum eredetileg két (45/A és 45/B) egymást vágó, szabálytalan, kerekded alakú, teknős fenekű gödörből áll.

45/A objektum:

A szürkésbarna betöltésben felül paticstörmelékek és vörösre égett földből álló réteg; közepe táján fekete faszénszilánkokból álló sáv különült el. A gödör alján, a Ny-i széléhez közel, egy nagy méretű homokkő örlőkő töredéke feküdt, sima felével lefelé. Mélysége: 0,80 m.

Leletek:

Ívelt nyakú, félgömbös tál töredékei, a vállon négyes elrendezésben, két-két egymás melletti, lapos bütyökkel (25. kép/11). Nagy méretű amfora válltöredéke, nagy, lapos bütyökkel (25. kép/10). 4 db csonkakúp alakú, függőlegesen átfűrt égetett agyagnehezék (25. kép/8). Kőszközök: 1 db nagy kavicsból készült ütőkő, használati nyomokkal és 1 db megmunkálatlan kavics.

45/B. objektum:

Homogén, szürkésbarna betöltésű, vágta a 45/A objektumot. Mélysége: 1,15 m. Leleteket nem tartalmazott.

Szörványok

A feltárt területen több, objektumhoz nem köthető szörvány is előkerült, melyek a lelőhelyen képviselt korszakokból származnak, azaz túlnyomórészt késő rézkoriak, kisebb részt középkoriak. A késő rézkori szörvány kerámialeletek az objektumokból is ismert típusokat képviselik.

Két belső osztású tál töredékét érdemes külön is

megemlíteni: az egyik pereme az osztófal fölött „ansa lunata” szerűen kicsúcsosodik (25. kép/12), míg a másikat három függőleges karcolásból álló vonalköteg díszíti (25. kép/13).

Végül a lelőhelyről származik még 1 db szörvány radiolarit késpenge és 1 db radiolarit pattinték, valamint egy homokkő-töredék, melynek anyaga megegyezik a 35. objektumból előkerült öntőforma(?) töredék anyagával.

Értékelés**Edénytípusok**

Tálak. 1a. Csonkakúpos testű, tölcséres nyakú tálak. Leggyakoribb az aránylag mély alsó részű változat, ami a klasszikus fázis jellegzetes tálformája (NEUSTUPNÝ 1973: 323), hasonló darabok számos lelőhelyről ismertek. Általánosak a díszítetlen példányok. A díszített darabok változatosak, szinte kizárólagosak a mélyített díszítések: szimpla (11. kép/1; 25. kép/1), dupla (11. kép/4; 12. kép/5; 13. kép/1-2; 23. kép/12), esetleg több bemélyített pontsor formájában (15. kép/4). Ezek közül kétség kívül a kettős pontsor alkalmazása az uralkodó. Gyakori motívum a pontsor és karcolt vonaldísz kombinációja is (6. kép/2-3; 11. kép/4; 21. kép/2), mely a Neustupný szerinti D fázisra keltezi e tálakat (1973: 325). Kisebb arányban azonban még a korábbi fázis jellegzetessége: a pontsor nélküli vonaldísz is előfordul (6. kép/7; 7. kép/17). A pontsor általában a vállvonalon fut körbe, egy esetben függőleges helyzetű (12. kép/1). A peremen pontsorrall díszített változat is megjelenik. Általános a szabályos, lencseszerű pontdísz, a benyomott dísz csak két töredéken bukkan fel (6. kép/6; 17. kép/3). Mindkét esetben szögletes végű eszközzel alakították ki a benyomott sort; e díszítés analógiái többek közt Červený Hrádok (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: Abb.18. 11; Abb. 19. 4.), Budapest – Andor u. (ENDRÓDI 1997: 12. kép/4; 16. kép 10), Sármellék – Égenföld (M. VIRÁG 1999: 3. kép 5) lelőhelyekről ismertek. A tálakon gyakori az alagút fűl (6. kép/1; 11. kép/4). A tölcséres nyakú, csonkakúpos tálak hasvonala többnyire hangsúlyozott (11. kép/1, 12. kép/1,5; 23. kép/12), de a lekerekített hasvonala is akad példa (13. kép/1-2; 15. kép/2, 7). A tölcséres tálperemek általában elkeskenyítettek vagy lekerekítettek, egy példány felülről ujjbenyomkodással tagolt (17. kép/2). Hasonló tálperemeket a Budapest – Andor utcai lelet-együttes idősebb leletei közt találunk (ENDRÓDI 1997: 15. kép 4; 30. kép 4; 33. kép 7; 35. kép 7). Ezt a díszítésmódot a fonyódi típusú ill. az idősebb klasszikus leletekre tartják jellemzőnek (NEUSTUPNÝ 1973, NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: Abb. 11., Abb.

12., Abb. 14., Abb. 31.1). Nemejcová – Pavúková szerint a fiatalabb klasszikus fázisban már nem használták (1974: 269), ugyanakkor Endrődi említ ilyen korú példát is a Budapest – Andor u. XVIII. árok leletei közt (1997: 129; 25. kép 5).

1b. Csonkakúp alakú tál. Csak kevés darab sorolható biztosan ebbe a formai kategóriába, hiszen az oldaltörédek könnyen összetéveszthetők a csonkakúpos testű, tölcséres nyakú tálakkal. Sima, elkeskenyített peremű (7. kép/13; 11. kép/5), bevagdalt peremű (11. kép/3), valamint a perem alatt tagolt bordával, ill. oldalán bütyökkel díszített (25. kép/3) példákat említhetünk. A kisebb csonkakúp alakú edénykéék a csészékhez hasonlóak, de mivel fül nem maradt meg rajtuk, inkább egy keszthelyi darab (BANNER 1956: Taf. VII, 18) analógiájára tálkának rekonstruálhatjuk ezeket. Maga az edényforma közelebről nem datál, a klasszikus badeni kultúra különböző időszakaiban jelen van (Vajta, Fonyód – Római sánc, Ózd – Kőaljatető, ill. Sportstadion: BANNER 1956: Taf. XIV, 7, 9; Taf. XXX,6; Taf. XLVII,22; Taf. LXIX,6; Taf. LXXVII,19). A nyak-váll határon kis bütyök formájában fellépő plasztikus díszítés archaikus elem, a Bolerázi-csoportban és az idősebb klasszikus Badeni kultúrában is csak elvétve, mint a lengyeli kultúra öröksége jelenik meg (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: 262). **1c. Belső osztású tálak.** Egy példány pontsorokkal kombinált karcolt vonalas díszítésű (23. kép/1), hasonló példák nagy számmal idézhetők (NEUSTUPNÝ 1973: 325; NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: 261; BANNER 1956: XIV. t. 14, LXXXIII. t. 1-2; BONDÁR 1982: 35, M. VIRÁG 1999: 36). A szórvány, peremén „ansa lunata” szerűen kicsúcsosodó belső osztású tál (25. kép/12) párhuzamait Nyergesújfaluból (BANNER 1956: Taf. XIV, 25-26), Budapest – Andor utca, Káposztásmegyér (ENDRŐDI 1997: 36. kép 3; 37. kép/8) és Nevidzany lelőhelyekről ismerjük (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: Abb. 43, 5). A másik, függőleges vonalkötegekkel ellátott belső osztású tál (25. kép/13) díszítésének analógiáját már Červený Hradokban is megtaláljuk, behúzott peremű tálon (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: Abb. 44, 7). Ez a díszítés nem ritka a belső osztású tálakon, mint azt több példa is mutatja: Sárísáp, Alsónémedi – 28. sír, Pécel, Kiskőrös, Üllő; (BANNER 1956: Taf. XIII, 30; Taf. XLV, 8; Taf. XXX, 2; 13; Taf. XXXIV, 20; 22; KOREK et al. 1951: Taf. XI. 8); Budapest – Andor utca (ENDRŐDI 1997: 10. kép 5), valamint Ossarn (BAYER 1928: Taf. XVII. 4; Taf. XVIII. 1-3), vagyis a klasszikus fázis közepétől van jelen. A billai leletegyüttes egyetlen osztógombja a 37. objektum táján van (23. kép/1), ez közepes méretű és díszítetlen. Néhány esetben csak az osztófal töredékéből következtethetünk a belső osztású tálakra (7. kép/16; 18. kép/12). E karakterisztikus táltípus a

badeni kultúra korai (bolerázi, fonyódi típusú) leletegyütteseiben még nincsen jelen, először az idősebb klasszikus fázisban⁵ (Červený Hradok) bukkan fel (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: 261). A billai példányok a pontsor és karcolt vonaldísz együttes megjelenése alapján a fiatalabb klasszikus fázisra (Neustupný C-D fokozat) keltezhető.

1d. Behúzott peremű tál. E típus legtöbb példánya töredékes, így nem lehet kizárni, hogy hajdanán egy részük belső osztófallal volt ellátva. Egy töredék peremén alagútfül ül (25. kép/2), egy másik töredék pontsorról keretezett, sraffozott háromszögekkel (alulnézetből csillag alakzatban) díszített (7. kép/12). E díszítési mód a D fázisra keltezi ezt a darabot (NEUSTUPNÝ 1973: 325).

1e. Félgömbös vagy gömbszelet alakú tál. A lelőhelyen nem ritka forma, díszítetlen és díszített változatban is előfordul. Többnyire kisebb méretűek és vékony falúak, ezeket tulajdonképpen akár tálkának, akár csészének is nevezhetjük (7. kép/14; 10. kép/5; 12. kép/8). Formai párhuzamot többek közt Pilismarót – Basaharcról, Ózdról (BANNER 1956: Taf. XIII, 17; Taf. LXXVII, 19), Esztergom – Diósvölgyből (1987a: 6. kép 8) és Pécs – Vasáról (BONDÁR 1980-81: Taf. 2. 7) említhetünk. Nagykanizsa – Billa lelőhelyen több kis méretű, díszített gömbszelet alakú tálka is előkerült: a vállon pontsorról, ill. pontsor nélküli ferde sraffozással és a peremén sekély benyomkodásokkal (12. kép/7) díszített darabok. Némely példány pereme benyomkodással tagolt (12. kép/13; 17. kép/11; 20. kép/3) vagy rátett, tagolt bordával díszített (18. kép/2; 20. kép/3-4). Kevés párhuzamot említhetünk pl. Nevidzanyból (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: Abb. 38/1) és Balatonmagyaródról (BONDÁR 1991: 139), tehát az idősebb klasszikus badeni kultúra fiatalabb szakaszából (Baden III). Egy vastagabb falú töredék (22. kép/13) olyan nagyobb edényhez tartozhatott, melynek analógiáit Úny, Szakály, Viss, Palotabozsok (BANNER 1956: Taf. XVII,8; Taf. XIX. 36, Taf. LXXXI. 15; Taf. CX. 11, 13; CXI. 2), Esztergom – Diósvölgy (1987a: 3. kép 4), Pécs – Vasas (BONDÁR 1980-81: Taf. 4. 4) lelőhelyekről, valamint Szigetszentmiklós – Üdülősor azon objektumaiból ismerjük, melyben a badeni kultúra késői anyaga a kosztoláci kultúra leleteivel együtt jelentkezett (ENDRŐDI 1992: 67; 5. kép 1; 6. kép 1). Ez a forma tehát a badeni kultúra fiatalabb klasszikus és késő klasszikus szakaszában egyaránt jelen van.

1f. Az ívelt nyakú, félgömbös formák a gömbszelet alakú tálak egy variánsát alkotják. Ilyen, pl.: egy lapos, közepén benyomott bütyökkel díszített kiegészíthető tál (25. kép/11), több peremes oldaltörékű, ezek vállukon szimpla vagy dupla pontsorról, alagútfüllel, s esetenként ezek alatt karcolt vonaldísz kombinációjával díszítettek (14. kép/1-2; 23. kép/16;

25. kép/1, 9.). Ezek analógiáit Palotabozsok (BANNER 1956: Taf. CVII. 13, 16; Taf. CIX. 6), Üllő (BANNER 1956: Taf. XXXII. 62), Pécs – Vasas (BONDÁR 1980-81: Taf. 5.4; Taf. 7. 3,8,16), a Budapest – Andor utca legfiatalabb (Baden IVa) korú leletei között (ENDRÓDI 1997: E 7-9 típus, 9. kép 7; 22. kép 4) találjuk meg. A 25. kép/11. tál díszítésének analógiája (bütykeinek 4 x 2-es elrendezése) Mezőcsát – Hörcsögösön durvább kivitelű, fordított csonkakúpos, tölcseérs nyakú tálon (KALICZ 1999: 11. kép 7), formai megfelelője ugyanakkor az Esztergom – diósvölgyi leletegyüttesben található meg (BONDÁR 1987a: 3. kép 3), tehát a forma jelenléte inkább a fiatalabb klasszikus/későklasszikus idők felé mutat.⁶ Ehhez a típushoz állnak közel azok a fentebb már említett darabok, melyek nyaka tölcseérs ugyan, de hasvonala nem hangsúlyozott, s ezáltal a csonkakúpos és gömbszelet alakú tálak közt helyezhetők el (13. kép/1-2, 15. kép/2). Az ívelt nyakú félgömbös tálformák megjelenése beleillik abba a fejlődési tendenciájába, melynek eredményeként a D fázis végén feltűnnek a kerek hasú kostoláci profilú tálak (NEUSTUPNÝ 1973: 324).

1g. Talpas tál. Két meglehetősen bizonytalanul értékelhető töredék utal a tál típus meglétére. Egy kisebb, beszurkált pontsorrallal díszített töredék (21. kép/6) egy Svodín-i csőtálpas tálhoz hasonló edény része (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: Abb. 70, 5). Feltételezhetően azt a darabot is ehhez a típushoz sorolhatjuk (21. kép/4), melynek ugyan mindössze a pereme maradt meg, de díszítése, formája és mérete alapján megegyezik az említett Svodín-i csőtálpas állal. A Svodín-i leletegyüttes korát NĚmejcová – Pavúková a badeni kultúra IIb. (idősebb klasszikus) fázisára teszi (1974: 317). Ritka típus: a szlovák anyagban pl. egyetlen példány ismert. A talpas tálak típusa nem azonos a talpas kelyhekkkel, ez utóbbiak kötött díszítésmódja (karcolt cikcakk vagy rács minta) ugyanis nem egyezik a fenti példák sraffozott, ill. beszurkált mintáival.

2. Peremnyúlványok. 2a. Az edény pereméről letrótt háromszög alakú nyúlvány (13. kép/12; 21. kép/7) párhuzamok alapján különböző edényformákon is elképzelhető: Červený Hrádok-ban és Nevidzany-ban tölcseérs nyakú tál peremén (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: Abb. 6,4; Abb. 44, 21, 23), Alsónémedi – 22. sírjában egy félgömb alakú tálon (BANNER 1956: Taf. XLIV, 23), Pécs – Vasason behúzott peremű és belső osztású tálakon is megtalálható (BONDÁR 1982: Taf. 3. 10, 12). Ez utóbbi lelőhelyen, valamint Budapest – Medve utcai telepen füles csészén, a széles szalagfűl két oldalán, Rácalmáson pedig pohár peremén helyezkedik el hasonló háromszög alakú nyúlvány (ENDRÓDI 1991: 7. kép 2a-b; BONDÁR 1982: Taf. 2, 1; BANNER 1956: Taf. XIV,13). **2b.** Pontos párhuzam nélkül áll egy másik darab, melynek vége „ansa lunata“

szerűen kiképzett (22. kép/14). Az „ansa lunata“ mint díszítőmotívum használata, kissé eltérő formában (azaz közvetlenül tálak peremén, nem pedig peremnyúlványon) az idősebb klasszikus fázis fiatalabb (Nevidzany-) fázisától kezdve figyelhető meg (ld. fentebb a belső osztású tálaknál). **2c.** Szokatlan forma a tálperemet díszítő nyúlványok közt egy lekerekített sarkú, fekvő téglalap alakú, nyúlvány; mely kettős pontsorrallal díszített. Belső osztású tál töredékén, az osztógombnak megfelelően helyezkedik el (21. kép/ 11). Hasonlóan négyzetes, de díszítetlen peremnyúlvány a Kiskunfélegyháza – Páka pusztai (BANNER 1956: Taf. XLVII, 16), ill. a szerbkeresztúri (MILLEKER 1893: 36. 37a-b) tálakon fordul elő, mely a belső osztású tálak egyik legkorábbi példánya. A párhuzamként idézett peremnyúlvánnyal ellátott edények nem csak a legkülönbözőbb formákat képviselik, de pontosabb kronológiai meghatározást sem tesznek lehetővé. Meg kell azonban említeni, hogy egy minden szempontból (anyag, falvastagság, szín, díszítés) megegyező oldaltöredék (21. kép/ 12) valószínűleg ugyanahhoz a tálhoz tartozhatott, mint a lekerekített sarkú téglalap alakú peremnyúlvány, bár a két töredék nem illeszthető össze. Feltéve, hogy valóban egy edényből származnak, ezt a darabot a díszítés (pontosorrallal keretezett sraffozás) a Neustupný szerinti D fázisba keltezi (NEUSTUPNÝ 1973: 325).

Bögrék. 3a. A bögrék közt legáltalánosabb a gömbölyded alsó részű, tömzsi, alacsony forma, tagolatlanul illeszkedő hengeres nyakkal (7. kép/ 1-5; 11. kép/2; 12. kép/12; 21. kép/14; 22. kép/17; 23. kép/3). Fülük a perem fölé emelkedik. Jellegzetes forma, számtalan párhuzammal, melyek közt egyaránt találunk a Neustupný-féle C, ill. D fázisba sorolt példákat: Nagykanizsa – Inkey kápolna (HORVÁTH 1994: 6. kép); Keszthely – Apátdomb (BANNER 1956: Taf. V, 1, 11-17, 22-26, 28), Budapest – Bécsi út (ENDRÓDI 1998: 3. kép 2), Zebegény (BANNER 1956: Taf. XXV, 29), Mezőcsát – Hörcsögös (KALICZ 1999: 11. kép 3-4; 15. kép 1, 3, 9). **3b.** A tagoltan illeszkedő, ívelt, hengeres, hosszú nyakú változat ritkább. Szembeötlő a díszítetlen példányok dominanciája, mellettük csak elvétve találunk a hasukon kannelúrával díszített darabokat: Az egyik kannelúrával díszített töredéket (15. kép/6) egy tölcseérs szájú zebegényi bögre alapján lehet rekonstruálni (BANNER 1956: Taf. XXV. 22). A másik példány (25. kép/5) párhuzamai végig kísérik a klasszikus fázis egészét: Bina (CHEBEN 1984: Obr. 10 5), Červený Hrádok, Nevidzanyban (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: Abb. 20. 12; Abb. 21. 7; Abb. 24. 3, Abb. 28. 4, 24; Abb. 39. 15-22; Abb. 42. 1-3, 6-7; Abb. 43. 20-22 Abb. 39. 15-22; Abb. 42. 1-3, 6-7; Abb. 43. 20-22), Budapest – Medve u., (ENDRÓDI 1991: 11. kép 1), Üllő (BANNER 1956: Taf. XXXIII). **3c.** Egy erősen tojásdad alakú, rövid cilindrikus nyakú,

vállán sűrű rovátkolással díszített bögre az előzőektől lényegesen eltérő variáns képvisel (10. kép/8). Ennek formai analógiája Balatonmagyaród – Kiskányavárról (Baden III.) ismert, eltérő díszítéssel (BONDÁR 1991: 139, 140). **3d.** Hosszúkás, nyújtott gömbtestű bögre, tagolatlan nyakkal (23. kép/2). Hasonló bögréket többek közt Keszthely – Apátdombról, Budapest – Békásmegyér I-ről, Szentes – Nagyhegyről, Polgárról említhetünk (BANNER 1956: Taf. V. 30-31; Taf. XXXVIII. 19; Taf. LVIII. 33; LXXXIV. 12), tehát egyértelműen a Neustupný-féle D fázishoz köthetők. **3e.** Párhuzama alapján ugyancsak ehhez a fázishoz kapcsolható egy kis méretű aljtörredék (7. kép/8), melyből olyan lapos és kiszélesedő fenekű forma rekonstruálható, amilyen pl. egy Budapest – Békásmegyér I-ről közölt bögre (BANNER 1956: Taf. XXXVIII, 14).

4. Poharak: Ép vagy kiegészíthető példány nem került elő, a legtöbb pohárnak meghatározható töredék (pl. 7. kép/7; 8. kép/3) részletesebb tipológiai elemzésre nem alkalmas. Egy jellegzetes darab vállán kettős pontsorról, s alatta sraffozással díszített (13. kép/14). Legközelebbi párhuzamai az ágasegyházi példány (BANNER 1956: Taf. XXIX. 17) és a kajdacs poharak (BANNER 1956: Taf. XX. 23), melyek formában és díszítésében is megegyeznek az itt közölt darabbal. Továbbá formailag rokoníthatók, bár nem azonosak, a Pécs – Vasasról, Tápíószeléről, Hódmezővásárhely – Bodzáspartról közölt csak pontsorokkal díszített poharak is (BONDÁR 1980-81: Taf. 2.8; BANNER 1956: Taf. XXXVIII. 9; Taf. LI. 2). Az utóbb felsorolt példányok arányaikban egy kissé eltérnek, mivel a billai pohárnak mindegyik idézett példánál rövidebb nyaka van. A hasonló formájú Budapest – Andor utcai edényeket (D5-6 típus) Endrődi a korsók egyik formai variánsának írja le (1987: 129), s a kettős pontsor alkalmazása alapján a postbolerázi időszakba sorolja. Ugyancsak ezt a formát képviseli még egy díszítetlen töredék is (11. kép/10). Az említett párhuzamok a kultúra klasszikus (Kajdacs, Budapest – Andor u.), valamint későklasszikus (Ágasegyháza, Hódmezővásárhely, Pécs – Vasas), azaz a Neustupný-féle C és D szakaszaira tehetők (NEUSTUPNÝ 1973: 330; BONDÁR 1982: 40).

5. Csészek. Ép vagy kiegészíthető csésze nem került elő, fül egyik töredéken sem maradt meg. A biztosan csészének tartható töredékek közt legegyszerűbbek a díszítetlen, félgömb alakú kis csészek (22. kép/5), a leggyakoribbak azonban a csonkakúp alakúak, rövid cilindrikus nyakkal (7. kép/10; 11. kép/7, 13. kép/10). Az egyik ilyen csészét pereme alatt kettős pontsor díszíti (7. kép/15), formai párhuzama Pécs – Vasasról említhető (BONDÁR 1982: Taf. 5. 11). Több töredék alapján tölcéses nyakú (7. kép/6; 19. kép/4; 22. kép/1,4) forma is rekonstruálható. Az egyik töredék (7. kép/6)

vállán ujjbenyomással kialakított pontsorról díszített. Ezt a példányt formája és díszítése nyomán egyaránt a Neustupný-féle C fázisra datálhatjuk (1973: 323-4).

6. Kis „mozsár“ (13. kép/4). Durva megmunkálású, vastag falú, fordított csonkakúp alakú kis edényke, mozsárszerűen megvastagított aljjal. Feltehetőleg valamilyen anyag (pl. festék vagy fűszer) összetörésére szolgált. Pontos analógiája, melynek az alja is hasonlóan megvastagított lenne, nem ismert. Megegyező profilú edényt Němejcová – Pavuková Nevidzanyból (1974: Abb. 25), Bayer Ossarn-ból (1928: Taf. XXI. 5), továbbá Banner Palotabozsokról (1956: Taf. CIV, 11.) közöl, de az idézett darabokat más-más formákhoz (miniatűr tál, füles csésze ill. merice) sorolják.

7. Virágcserep alakú edény. Egy szinte ép példány az 5. objektumból került elő (11. kép/6). Analóg formákat a Budapest – Andor utcai (ENDRŐDI 1997: 41. kép 12), ill. a Lichtenwörth-i (MAYER 1990. Abb. 5, 2-3) leletegyüttesekben találunk. Máshol ez a forma egyfüles változatban, esetenként díszítve (pl. száján lécdíszítéssel) is megjelenik (BANNER 1956: Taf. XXIV, 11; LVIII, 4; CXV, 7-9; BAYER 1928: Taf. XXI. 2-3). A virágcserep alakú edény a badeni kultúra fiatalabb szakaszában – Neustupný D, E fokozat – (ENDRŐDI 1997: 130), továbbá az Iža-i anyag tanúsága szerint a Kostolaci-kultúrában gyakori (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1968).

8. Mericék. A nagy számban képviselt mericék, ill. töredékeik alapján a Nagykanizsa – Billa leletegyüttesben csak az egyfülű formai variáns jelenléte bizonyítható, egyetlen példányon sem találunk két fülre utaló nyomokat. A mericék szalagfülei magasan a perem fölé húzóttak (15. kép/3; 20. kép/7). **8a.** Leggyakoribb a meredek oldalú, karcsú, keskeny fenekű változat (7. kép/9; 12. kép/2-4; 13. kép/3, 17. kép/10; 20. kép/8; 21. kép/9; 23. kép/4, 9). **8b.** Ezek mellett több csúcsos aljú példány (15. kép/1; 20. kép/7), valamint egy széles szájú, tömzsibb formai variáns (**8c**) is megjelenik, mely cilindrikus testű és lapos aljú (15. kép/5). Banner ezt a formát főként a D-Dunántúlra tartja jellemzőnek (1956: 150). A különböző formák közt Neustupný is megkülönböztet egyes területre jellemző variánsokat (1973: 324). **8d.** Némelyik példány profilált aljú (22. kép/15; 25. kép/7). Az egyfülű mericék legkorábban a badeni kultúra idősebb klasszikus szakaszának végén bukkannak fel, de csak a következő, fiatalabb klasszikus időszakban válnak gyakorivá (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: 259). A mericék formai változatai nem alkotnak egyenes vonalú tipológiai fejlődési sort (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1991: 77), a karcsúbb, magasabb változat azonban mégis inkább korábbiak tűnik, mint a szélesebb formai variáns. Az előbbieket a badeni kultúra idősebb klasszikus fázisától kezdve folyamatosan jelen vannak, míg az utóbbi változat a

klasszikus badeni fejlődés legkésőbbi együtteseiben: Pécs – Vasas (BONDÁR 1982: Taf. 1. 2, 5; Taf. 2. 2-3, 5), Hódmezővásárhely – Bodzaspárt, Palotabozsok (BANNER 1956: Taf. XLIX, 9; 30, 32-33; Taf. LII, 2, 9, 11, 13; Taf. LIV, 9-10; Taf. CX, 5) dominál, de megvan pl. Zók – Várhegyen és Geresden is (BANNER 1956: Taf. XXIV, 1, 7; Taf. XXV, 10, 12). Nemejcová – Pavuková szerint a Baden IV-ben mindkét forma fellelhető egyidejűleg (1991: 77). Ezt igazolják nem csupán a D fázisra keltezett Keszthely – apátdombi mericék (BANNER 1956: Taf. V; NEUSTUPNÝ 1973: 330), hanem Nagykanizsa – Billa 10. objektuma is, amely egy széles (15. kép/5) és két csúcsos aljú mericét (15. kép/1, 3) tartalmazott. Időrendi besorolás szempontjából tehát nem annyira a széles aljú (8c) forma jelenléte a döntő, hanem sokkal inkább a keskeny aljú (8a) változattal szemben képviselt számaránya egy adott leletegyüttesen belül. Azaz a Nagykanizsa – billai lelőhely időrendje szempontjából nem lehet mellékes, hogy a széles szájú formai variánst mindössze egyetlen példány képviseli a számtalan magas, karcsú, keskeny vagy csúcsos aljú változattal szemben.

9. Korsók. Két alapvető formai variáns jelenlétére következtethetünk. **9a.** Az egyik változat - mivel csak kis töredékek maradtak meg - teljes formájában nem rekonstruálható (8. kép/2; 13. kép/8); inkább csak feltételezhetjük, hogy enyhén ívelt nyakú, gömbhasú vagy nyomott gömbtestű, szalagfüles korsókról van szó, s ez esetben azonosnak tekinthető a Budapest – Andor utcai leletanyag D3-4 típusával (ENDRÓDI 1997: 129, 24. kép 1,2), melyet a leletek közlője a Nemejcová – Pavuková szerinti III. fázisra keltez. Több példány vállán és hasán széles függőleges kannelúra van (8. kép/12; 13. kép/9). Ez a motívum a B fázistól kezdve hosszú ideig meghatározó a korsók díszítésében; a D fázistól kezdve pedig függőleges bordákkal egészül ki (NEUSTUPNÝ 1973: 324-5). Hasonló korsókat meglehetősen tág időhatárok közt, pl. Nevidzanyból (NEMEJCOVÁ – PAVUKOVÁ 1974: Abb. 50. 3), Rábapordányból, Keszthely – Apátdombról, Iregszemcséről, Bagról, Üllőről (BANNER 1956: Taf. I. 12; Taf. VI. 32; Taf. XXI. 27-29; Taf. XXVI. 9, 11; Taf. XXXIII. 21), Szigetsépről (KOREK 1984: 7. kép 2-3), és Mezőcsát – Hörszögösről (KALICZ 1999: 14. kép 7) említhetünk. A billai leletanyagban a függőleges bordák kannelúrák nélkül is előfordulnak (8. kép/ 8, 10), de a két motívum együttes előfordulására is van példa (8. kép/9). Ez a forma csak körvonalaiiban rekonstruálható, ezért főként a rá jellemző díszítése alapján lehet a fiatalabb klasszikus szakaszra datálni. A lelőhelyen képviselt két különböző korsóforma közül mindenképpen ez tűnik az idősebbnek. **9b.** A másik korsóforma rövid kónikus nyakú és lekerekített alsórészű, széles szalagfüllel (17. kép/4), legszebb példánya a 11. objek-

tumbeli kiegészített edény (16. kép/2). Ez a darab nem csupán narancssárga színével, hanem vékony falával, gondosan simított és fényezett felületével is kiválik a többi korsó közül. Szinte ugyanilyen formájú és kivitelű példány Hódmezővásárhely – Banga tanyáról ismert (BANNER 1956: 83, Taf. LIII/4). Továbbá több megegyező formájú, de hasukon kannelúrával díszített korsó említhető párhuzamként: Alsónémedi-3. sírjából, Szikráról (BANNER 1956: Taf. XLIII, 3, 5; Taf. XXVIII, 5), Pécs – Vasasról (BONDÁR 1982: Taf. 2. 4) és Ózd – Kőaljatetőről (BANNER 1956: Taf. LXIX, 5). Ez az a korsó, melyet Neustupný a D fázisban újonnan megjelenő formaként határoz meg (1973: 324).

10. Szalagtalpú kehely. A 23. objektumból származó kehelytalp töredék (19. kép/1) ahhoz a típushoz tartozik, melynél a talpzatot széles hajlított agyagszalag alkotja. A talpas kelyheken alkalmazott díszítések kanonizáltak: kizárólagos motívum a karcolt cikcakk vagy a rácsminta (BANNER 1956: 152). A nagykanizsai példány érdekessége, hogy e két díszítőmotívum ötvöződik rajta: az egymást érő, de mégis külön megformált cikcakk motívumok rácsminta benyomását kelтик. Kalicz N. megállapítása, miszerint a kelyhek különlegességét csak hangsúlyozza, hogy az átlagostól eltérő égetési technikával és színben készültek (1999: 87), erre a példányra is érvényes. Színe világos sárga, vörös foltos, oxidációs égetésű. A badeni kultúra talpas kelyheit legutóbb Kalicz N. gyűjtötte össze (1999: 86), az általa említett példák közül a nagykanizsai a Szikráról, ill. az egyik Budakalászlól származó példánnyal mutatja a legtöbb hasonlóságot (BANNER 1956: Taf. XXIX, 7; XCII, 16-17). Az edény szerkezetét - a felső rész kivételével - még egy ilyen kis töredékből is pontosan rekonstruálni lehet, a tihanyi, vörsi, budakalászi vagy tiszavasvári ép példányok alapján (BANNER 1956: Abb. 2; Abb. 7; Abb. 31; KALICZ 1999: 17. kép 2). A billai példány az első olyan talpas kehely, mely biztosan telepről származik. Az összes eddig közölt darab, melynek ismert a lelőkörménye, sírmellékletként került napvilágra (BANNER 1956: 152; BONDÁR 1987b: 48; KALICZ 1999: 86 - 7). Nyilván ezt a kelyhet is hasonló célra szánták, de még felhasználás (azaz a sírba tétel) előtt eltört, így kerülhetett a kidobott hulladékba. A talpas kelyhek a kultúra klasszikus szakaszának (a Nemejcová – Pavuková-szerinti III, ill. IV. fázis) jellegzetes leletei (KALICZ 1999: 87), a két legközelebbi párhuzam azonban közelebből is datálható: mindkettő a Neustupný-féle D fázisba tartozik.

11. Amfórák és amfóraszerű edények. Nagy méretű edények, cilindrikus, tölcseres vagy kónikus nyakkal, hasukon nagy, kerek szalagfülek ülhetnek (10. kép/9, 24. kép/3). Ép vagy kiegészíthető példány nem került elő, többnyire díszítetlen töredékeiket találtuk meg. Egy válltöredéken a felületből alig kiemel-

kedő bütyök (25. kép/10) ül. Hasonló bütyök található Ossarnban egy tároló edény nyakán (BAYER 1928: Taf. XV. 1). Egy kisebb amfora nyakát bebökdösött, apró pontokból álló minta díszíti (8. kép/1). Ennek a példának peremből induló füle lehetett, egy másiknak a nyakán látszik a fül tapadásának helye (20. kép/9). A fül nélküli, hasonló jellegű töredékek részben az amfórákhoz (11a), részben pedig az ún. amforaszerű edényekhez (11b) tartozhattak. Peremük általában egyszerűen kiképzett, de előfordul a csipésekkel tagolt perem is (11. kép/9). Egy kónikus nyakú amforaszerű edény töredékei közül az egyik darabon átfűrés kezdeménye látszik (21. kép/13). Hasonló profilú kónikus nyakú amforát Mezőcsát – Hörcsögösről (KALICZ 1999: 11. kép 6), Hódmezővásárhely – Bodzáspartról (BANNER 1956: LV; 1) és Gomolava III/2b (Kostolac) korú rétegéből említhetünk.⁷ A füle fölött függőleges, ujjbenyomkodásokkal tagolt három plasztikus bordával díszített amfora töredékének (10. kép/9.) pontos tipológiai párhuzamát nem találtam. A leginkább közel álló, rovátkolt plasztikus bordákkal díszített amfórák a klasszikus fázis következő, különböző korú lelőhelyeiről említhetők: Mezőcsát – Hörcsögös (KALICZ 1999: 14. kép 6), Szentes – Nagyhegy 10. sír (BANNER 1956: LX. 3); Hódmezővásárhely – Bodzáspartról (BANNER 1956: Abb. 14. 25), továbbá Malá nad Hronom 16/59. sír (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974 : Abb. 53, 4). Jellegzetes típust képvisel egy vastag falú, simított felületű edény, melynek oldaltöredékein rátett bordadíszek futnak, részben párhuzamosan (23. kép/14), részben sugárirányban (23. kép/11). Analógiáit többek közt Keszthely – Apátomb (BANNER 1956: Taf. VIII/ 21, 27); Úny (BANNER 1956: Taf. XV, 9, 12; Taf. XVIII, 14); Csákvár (BANNER 1956: Taf. XX, 13, 18); Békásmegyér III. lelőhelyről (BANNER 1956: Taf. XLII,5) és Palotabozsokról ismerjük (BANNER 1956: Taf. CXI,6). Neustupný az egyszerű bordákkal díszített nagy amfórákat a C fázisra keltezi (1973: 324).

12. Halbárka alakú edény. Egy enyhén ovális testű, lekerekített vállvonalú, kannelúrával díszített szalagfüles edény valószínűleg ezt a típust képviseli, bár töredékessége miatt - s főként, mert a nyak is hiányzik - ez inkább csak feltételezhető (16. kép/3). Neustupný még a D fázishoz kapcsolta a halbárka edények megjelenését (1973: 324), de újabb kutatások bizonyították, hogy már korábban, a klasszikus fázis elején (Baden III, azaz Neustupný C fázis) is használatban voltak, pl. a földrajzilag is nagyon közeli Balatonmágyaródon (BONDÁR 1991: 140).

13. Fazekak. A fazekak formáját két kiegészített példány alapján jól ismerjük. **13a.** Az egyik változat szűkülő szájú, hordó alakú (16. kép/5), a másik (**13b**) széles szájú, enyhén S-profilú (16. kép/4). Mindkettő

általános, bár ez utóbbi gyakoribb forma a badeni kultúrán belül (BANNER 1956: Taf. CXV. 5; CXVI.1). Kisebb arányban ugyan, de füllel rendelkező variációik is előfordulnak (24. kép/1-2). Ezekhez hasonló, peremből induló rövid szalagfüles, ill. a vállon ülő szalagfüllel ellátott fazekak többek közt Hódmezővásárhely – Bodzáspartról (BANNER 1956: Taf. LI, 5) és Ózdton (BANNER 1956: Taf. LXIX. 11) fordulnak elő. A billai leletek közt - csakúgy, mint Pécs – Vasason - nem találunk két szélén megemelkedett füllel ellátott fazekakat. Valószínűleg fazekak darabja lehet a legtöbb díszítetlen vastag falú kerámiatöredék. A leletek kronológiai helyzetére is utal, hogy a fazekakon karcolt díszítést - melyek az idősebb klasszikus fázisban oly gyakoriak - semmilyen formában (szabálytalan karcolás, sraffozás, hálóminta, fenyőág-minta, stb.) nem találunk (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: 294). Amint a kiegészített fazekak s számos töredék is mutatja, a fazekak díszítésében leginkább a plasztikus díszítés az uralkodó. A simított s az elnagyolt kidolgozású, egyenetlen felület egyaránt megfigyelhető, egyik legtipikusabb díszítés e kétféle felületkezelés együttes alkalmazása. Ez oly módon jelentkezik, hogy a perem-ill. nyakrész simított, alatta pedig az edény egész testén durvított a felület (9. kép/1, 10. kép/2, 6; 11. kép/12-13, 14. kép/3; 16. kép/4; 18. kép/5; 19. kép/8; 21. kép/10; 24. kép/2). A plasztikus díszítés a következő változatokban jelenik meg: a fazekak peremén, nyakán, ill. a nyak-váll vonalon körbefutó egysoros tagolt, rátett bordák, rövidebb lécdíszek, különböző méretű és megformálású bütykök. A tagolt bordadisz a legegyszerűbb rátett és ujjbenyomkodásokkal tagolt bordán (9. kép/6, 8; 14. kép/8; 21. kép/3) kívül több variációban is megjelenik. Ilyen pl. az edény fal bordaszerű megvastagítása (9. kép/1), a perem befejezéséként elnagyoltan elkent borda (9. kép/ 4; 10. kép/ 2), egymás melletti plasztikus bütykök által alkotott összefüggő sorok (21. kép/2, 5). Az előbbieket néha elmosódott alsó szegéllyel (9. kép/4) jelentkezők. Datáló értékkel ezek közül az elkent alsó szegélyű, ill. az edényfal megvastagításával kialakított bordadíszek bírnak, ezek ugyanis a fiatalabb klasszikus, ill. késő klasszikus fázisok jellemző díszítései (NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: 290, BONDÁR 1982: 38). A peremek lekerekítettek vagy ujjbenyomkodásokkal tagoltak (16. kép/5; 18. kép/5). A tagolt bordadíszes fazekak párhuzamait számtalan lelőhelyről ismerjük, példaként csak a földrajzilag is közeli lelőhelyeket említem: Keszthely – Apátomb (BANNER 1956: Taf. VII. 23-26; 38, 45; Taf. VIII. 5, 11-12, 15-20, 24, 26, 29-30, 32, 34, 36, 37, 38); Hahót – Szartóri I (BÁNNFY 1996: 37. kép 2, 5-6; 39. kép/ 3-5, 8-10), Sármellék – Égenföld (M. VIRÁG 1999: 8. kép 1-6, 8). Az egyik kiegészített fazék vállán három közepén benyomott bütyök ül,

ugyanilyeneket egy mezőcsáti fazék vállán (KALICZ 1999: 15. kép 6), egy palotabozsoki fazék nyakán, ill. több hódmezővásárhelyi töredéken is láthatunk (BANNER 1956: Taf. CIX. 15; Abb. 15. 15-16, 18-19). A perem alatti (14. kép/7-8), ill. tagolt bütykökkel, bütyökfogókkal ellátott fazekak (9. kép/9; 19. kép/8) analógiáit Pécs – Vasason (BONDÁR 1982: Taf. 1. 7; Taf. 6. 1-2; Taf. 7. 15), Hódmezővásárhely – Bodzásparton, Debrecen – Ohaton és Palotabozsokon, (BANNER 1956: Taf. LIV. 13; LXXIX. 18; CIX. 15; CX. 7) találjuk meg. A fazekak - a rajtuk alkalmazott díszítések és párhuzamaik alapján - a D fázisba sorolhatók (NEUSUTPNY 1973: 324).

14. Csuprok. Formában és díszítésben megegyeznek a fazekakkal, elkülönítésük a méretbeli eltérés alapján lehetséges: a csuprok jóval kisebbek, mint a fazekak (9. kép/2; 12. kép/11; 23. kép/19). A fazekakhoz viszonyított - kisebb térfogatot eredményező - méretbeli eltérés, valamint szembeötlően kisebb számarányuk funkcióbeli különbözősége utalhat.

15. Tárolóedények. Rekonstruálható forma nem került elő, a durvább megformálású, vastag falú váll-, oldal- és aljtöredékek egy része feltehetőleg ebbe az edénytípusba sorolható (9. kép/7; 13. kép/13; 14. kép/6; 19. kép/7). A fazekak mellett ez a másik edénytípus, amelynél általános a durvított edényfelszín. A durvítás mint felületkezelés kétféle technikai megoldással található meg: nagyjából egyenletesen rücskös, repedezett felület (14. kép/4), ill. rátett agyagcsomókkal érdesített felület (20. kép/10; 24. kép/7) formájában. A belső oldalon bütykös oldaldarab (13. kép/13) olyan edényből származik, melynek párhuzamát Ossarnban több töredék is képviselte (BAYER 1928: 74; Taf. XV. 1-2), de az egész edényforma nem volt rekonstruálható. Bayer a belső oldalukon szabálytalanul és sűrűn elrendezett bütykökkel ellátott (fogazott) vagy szándékosan durvított edényeket a tároló edényektől elválasztva külön típusba sorolja (1928: 74-75). Az említett Ossarn-i példák - melyek kora a kultúra fiatalabb klaszszikus és későklasszikus szakaszára tehető (Baden IV, Neustupny D) - egy billai nyaktöredéknek (17. kép/7), valamint egy nagy méretű bütyökkel díszített válltöredéknek (19. kép/7) is pontos formai analógiái.

16. Különleges formák. 16a. Semmiképp sem tekinthető jellemző badeni kerámiaformának az a vízszintes állású kettős fül (8. kép/4), amely a falvasztagságából ítélve kisebb méretű finom kerámiáról (bögre? kis pohár?) törhetett le. Hasonló fül Sárszentlőrinc – Uzdról ismert (BANNER 1956: Taf. XXIII. 31), de ott nagyobb edény oldalán s függőleges helyzetben fordul elő. **16b.** Szintén pontos párhuzam nélkül áll egy nagy méretű, durva, vastag falú edény aljtöredéke, melyen a fenékhez közel bordaszerű fogóbütyök ül (12. kép/9). Ez feltehetőleg kónikus aljú tárolóedény

lehetett. **16c.** Különlegesnek tarthatjuk azt a karcolt farkasfogakkal díszített, vékony falú kis töredéket (18. kép/3.) is, melynél az eredeti edényforma nem állapítható meg. Talán azért sem, mert nem edény, hanem olyasmis tárgy töredéke lehet, mint a Székesfehérvár – nyúldombi lelet, amelyen díszítésének pontos analógiáját megtaláljuk: ezt a töredéket Makkay J. fém diadém agyagból készült utánzataként értékelte (MAKKAY 1970: 43-44; 28. kép). **16d.** Végül itt említhetjük meg a miniatűr méretű, tölcseres nyakú csészét (19. kép/5), mely darab egyedüli példányként képviseli a miniatűr edények csoportját.

Egyéb kerámia leletek:

17. Agyagkanalak. Egy töredékes példány (13. kép/5), egy sérült peremű kanálfej (17. kép/12) és egy feltehetőleg kanálnyélből származó töredék (22. kép/6) képviselik ezt a tárgytípust. Két ovális átmetszetű nyéltöredék vége „ansa lunata” szerűen megformált. A kanálfejek oválisak, nem túl öblösek. Ossarn (BAYER 1928: Taf. XXIV. 15); Pécs – Vasas (BONDÁR 1980-81: Taf. 8. 2), Salgótarján – Pécskő (KOREK 1968: Taf. XI. 24) és Ózd – Kőaljatető (BANNER 1956: Taf. LXXII, 11) lelőhelyeken találunk hasonló kanalakat. Nyúlvánnyal díszített nyelek a D fázisban nem ritka leletek ugyan, de a billai példákkal ellentétben merítőkanalakhoz tartoznak és laposak (NEUSTUPNY 1973: 324).

18. Orsógombok. A lelőhelyen több ép és néhány töredékes orsógomb ill. -karika került elő, melyek formájukat és díszítésüket tekintve is változatosak. A legegyszerűbb, igénytelen kivitelű, edényoldalból másodlagosan kialakított orsókarikák mellett a különböző díszítésű és gondosan megmunkált orsógombok azt sejtetik, hogy e tárgytípus nem feltétlenül csak gyakorlati funkciót tölthetett be. A díszítetlen, edényoldalból kivágott orsókarika, a díszítetlen lapos orsókarika (23. kép/5) és csonkakúpos orsógombok (21. kép/8) párhuzamai szinte minden badeni együttesben megtalálhatók. A díszített példányok ritkábbak: az egyik darab sugár-irányú kötegekbe rendezett kannelúrákkal díszített (23. kép/7), párhuzamai Kicking (Ausztria) lelőhelyről (LADENBAUER – OREL 1956: Taf. 3/6-7), valamint Veszprémből (MRT 2. 5. t. 11) ismertek. Ezen kívül szabálytalan karcolt vonalas (23. kép/8), ill. kerek, üreges eszközzel benyomkodott pontsoros díszítésű (23. kép/10) darabok kerültek még elő. Az előbbi díszítési technika párhuzamait Červený Hradokból (NEMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: Abb. 22, 14), míg az utóbbi díszítés analógiáját pl. Szigetcsépről (KOREK 1984: 23, 11. kép 12) és Ózd – Kőaljatetőről (BANNER 1956: Taf. LXXIV, 3) ismerjük. A díszített orsógombok egyetlen zárt objektumból (37. objektum)

kerültek elő, datálásukat a legfiatalabb példány határozza meg, vagyis az, amelyik díszítése révén a Neustupný-féle D1 fázisba sorolható ózdi leletekhez kötődik.

19. Nehezekek. Az előkerült agyagnehezekek két típusba sorolhatóak. A 45/A objektum kicsi, simított felületű, csonkakúpos nehezekei (25. kép/8) valószínűleg szövöszék súlyai lehettek. A lényegesen eltérő megformálású és méretű (nagyobb, durvább kidolgozású, anyagukban paticszerű) piskóta alakú nehezekek (10. kép/7) nyilvánvalóan más célt, pl. zsúptető leszorítását szolgálhatták.

20. Guriga. A leletegyüttesben egy töredék képviseli e tárgytípust. (23. kép/13), hasonló az idősebb klasszikus fázisba (Baden III) tartozó Nevidzany és Malá nad Hronom lelőhelyekről ismertek (NEMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974: Abb. 42, 22; Abb. 54, 22, 23).

A település

A kutatás gyakran hangsúlyozza, hogy az ismert badeni telepek számához képest feltűnően kevés a kultúra háziról szóló adatok száma. Sokszor csak a telepeken lépten nyomon előkerülő áglenyomatos, átégett tapasztásokból (paticsdarabokból) lehet egyáltalán a hajdani házak meglétére következtetni (BANNER 1956: 211-3; BÁNFFY 1995: 42). Ennek magyarázata, hogy valamilyen - egyelőre ismeretlen - okból kifolyólag nem sikerül régészetiileg megfogni a házak földbe mélyített részét; esetleg nem is volt ilyen, azaz a badeni lakosság földfelszíni házakat épített. A Nagykanizsa – Billa késő rézkori településének átkutatott részletében szintén nem sikerült egyértelműen lakóháznak tartható objektumot feltárni. Az 1. objektum alakjánál és méreténél fogva akár egy kisebb, félig földbemélyített lakóház is lehetett, s ugyanez feltételezhető talán még a 7, 23. és 37. objektumokról is. Ezek egymáshoz viszonyított helyzete - egymás mellett, egy sorban helyezkednek el - szintén figyelemre méltó. E feltevés azonban nem bizonyítható, hiszen néhány áglenyomatos paticsdarabot leszámítva fal- ill. a tetőt tartó szerkezetnek semmilyen nyomát nem találtuk. Az összesítő térkép szemügyre véve felvetődik egy másik elképzelés, miszerint az objektumok által üresen hagyott helyeken állhattak a házak, melyek ez esetben nyilvánvalóan földfelszíni épületek lehettek. Így pl. a 8, 15, 22, 21, 18, 20, 17, 16, 10. és 4. objektumok által határolt területen egy akár 10 m széles épület is elférhetett. Az épületek vagy azok egy része tapasztott falú lehetett, erre utalnak a számtalan hulladékgödörből előkerült áglenyomatos patics-töredékek. Főleg a 11. objektumból kerültek elő jó megtartású, nagyobb paticsdarabok, melyeken kitűnően látszik a tapasztott, vesszőfonatú fal szerkezete (egymással

párhuzamosan, ill. egymásra merőlegesen álló vastagabb ágak lenyomata a belső oldalakon, a külső oldalakon tenyér- és ujjlenyomatok). Egy, a 18. objektumban talált paticsdarab belső oldalán fehér mésznyomok őrződtek meg⁸.

Az objektumok nagy része közönséges hulladékgödörnek bizonyult, melyeket eredetileg más célra is használhattak (pl. veremként, munkagödörként vagy anyagnyerő gödörként). Némelyikükben rövid ideig tartó tüzelésre utaló nyomokat figyeltünk meg. Ezekon kívül komolyabb tüzelés nyomát, pl.: megépített kemencét, ill. annak omladékát nem találtuk a lelőhelyen.

A kerek, meredek vagy alul kiöblösödő falú és egyenes aljú gödrök (13, 18, 20, 24, 25, 43, 44, 46. objektumok) minden valószínűség szerint eredetileg veremként szolgáltak, később azonban ezeket is hulladékkal töltötték fel.

Ami a település jellegét illeti: a lakóépületek és a megépített kemencék, huzamosabb használatot tükröző tűzhelyek teljes hiánya ellenére az objektumok - s ezek közt főként az élelem hosszabb ideig való tárolását szolgáló vermek - nagy száma tartósabb megtelepülésre enged következtetni. Az a tény, hogy az objektumok nem metszik egymást s betöltésük is lassú, folyamatos feltöltődésről tanúskodik, egybevág a kerámia elemzésének tanúságaival: A Nagykanizsa – billai telep élete során zavartalan fejlődésen ment át, s a badeni kultúrán belüli korszakváltást (fiatalabb klasszikus/késő klasszikus fázis) úgy élte meg, hogy ez sem az anyagi kultúrában, sem pedig a település-szerkezetben semmiféle törést nem okozott. Ennek a megállapításnak többek közt az 1, 37. objektum leletei adnak konkrét alapot: ezek a nagy méretű gödrök folyamatos feltöltődést tanúsítanak, betöltésükben semmiféle rétegződés nem mutatkozott, ugyanakkor a telep kezdeti (Baden C) és legkésőbbi időszakára (D1 fázis) datálható leleteket egyaránt tartalmaztak.

Gazdaság

Nagykanizsa – Billa lelőhelyen egyetlen réztárgy sem került elő, mindössze néhány közvetett adat alapján feltételezhetjük a fém (réz) tárgyak használatát, ékszer-ek vagy eszközök formájában. Ilyen pl. a 35. objektumban talált faragott kötőredék, mely feltehetőleg nyitott öntőforma töredéke⁹. A lelet nagyon töredékes, ezért nem állapítható meg, hogy milyen tárgy öntésére szolgált. Rendeltetését a külső felszínén egyértelműen kimutatható, magas hőfokra utaló égésnyomok való-színűsítik. A fémsalakok, s esetleg a több objektumban (20, 37, 42. objektum) is, szembetűnően nagy mennyiségben megtalált kisebb-nagyobb gypvas rögök valamilyen módon ugyancsak a fémfeldolgozással állhatnak kapcsolatban.¹⁰

Háziipar. A fazekasság meglétére nem csupán a gazdag kerámialelet utal, hanem a kopásnyomokat mutató, simítóként használt kavicsok (pl. 3, 37. objektumokból) is, melyek az edények helyben történt készítését tanúsítják, noha kerámiaégető kemencét nem találtunk. Az orsókarikák ill. -gombok száma és sokszínűsége a szövés-fonás jelentőségét tükrözik. A 45/A objektumban egymás közelében talált kis zömök, csonkakúp alakú nehezekek talán szövőszék súlyai lehettek. A csont- és kőeszközök fa, bőr, stb. anyagok megmunkálására szolgálhattak, ezek rendeltetése azonban a legtöbbször nem olyan egyértelmű, mint pl. az 5. objektumból származó nyílhegyeké, melyek nyomán egyúttal a vadászat gyakorlatára is következtethetünk. **Csonteszközök.** E leletcsoportot mindössze egy egyik végén kihegyezett csontár, valamint egy (szarvasmarha?) bordából készült eszköz képviseli. Ezek más badeni lelőhelyekről, pl.: Salgótarján – Pécskő (KOREK 1968 : Taf. XI. 3, 7-8, 10, 12, 15) vagy Budapest – Andor u. (ENDRÓDI 1997 : 45 kép 2, 4) korábban már megismert darabokhoz hasonlók. **Táplálkozás.** Archaeobotanikai adatok hiányában gyakorlatilag csak az őrlőkövek jelenléte (1, 26, 36. és 45/A objektumok) bizonyítja a gabonafélék feldolgozását. A feltárt objektumok számához képest szembeötlően kevés konyhai hulladék, s ezen belül állatcsont-anyag került elő, e leletek jelenleg még feldolgozatlanok. A csontleletek feltűnően kis száma – mind az eszközök, mind pedig a hulladék vonatkozásában – a talaj kémiai összetételével állhat összefüggésben. A 28. objektumbeli csiga vélhetőleg nem étkezési célt szolgált, hiszen egyetlen darabként került elő.

Ékszer. Egyetlen leletet sorolhatunk ebbe a tárgytipusba, ez pedig a 10. objektumban talált kis bögre belsejéből előkerült átfűrt tavi kagyló (16. kép/8). A kagylóeszköz gyakori lelet a badeni kultúrán belül, pl.: Alsónémedi, Budakalász – Luppy csárda, Budapest – Medve utca (BANNER 1956: Taf. XLIII, 7; 111-128; ENDRÓDI 1991: 14. 1-5). A többi kagyló- és csigalelet annyira töredékes, hogy rendeltetésüket nem lehet meghatározni. Szórványos előfordulásuk azonban ellene mond annak a feltevésnek, miszerint konyhai hulladékból származnának. Presztízstárgy, vagy még inkább amulett lehetett a teljes hosszában átfűrt, gon-

dosan csiszolt fehér mészkőből¹¹ készült henger. Az átfűrés szélén megfigyelhető kopásnyom tanúsága szerint az amulettet tulajdonosa felfűzve s hosszában lelógatva viselhette.

Összefoglalás

A badeni kultúra középső, klasszikus fázisába sorolt leleteinek részletes és általánosan elfogadott tipológiai elemzése még nem született meg (BONDÁR 1987b: 42; 1990-91: 34). A különböző kronológiai szempontú munkák más-más fázisainak és alfázisainak „szinkronizációja” nem lehetséges, ezáltal az egyes leletek párhuzamainak vizsgálata gyakorta vezet ellentmondásokhoz. Ezt az általános problémát tovább mélyíti a billai leletek átmeneti jellege.

Amint az egyes leletcsoportok részletes elemzésénél kitéjt, a Nagykanizsa – Billa lelőhelyen feltárt badeni település anyaga olyan lelőhelyek leleteivel állítható párhuzamba, melyek nem sorolhatóak a kultúra egyetlen fejlődési fázisába. Egyaránt találunk kapcsolódási pontokat a klasszikus szakasz korábbi (Nevidzany – Viss – Ossarn) és későbbi (Keszthely – Apátdomb, Üllő, Budakalász, Ózd, ill. Pécs – Vasas, Palotabozsok, Hódmezővásárhely, Szikra) fázisaival. Ugyanakkor rendkívül fontos, hogy a településen nem különíthető el két periódus, a leletanyag nem oszlik meg korábbiak ill. későbbiek tartható objektumok közt, hanem sokszor egy azon objektumon belül találjuk meg mindkét fázis leleteit. Ez azt jelenti, hogy a hosszabb ideig lakott településen a nagyobb objektumok lassú, folyamatos feltöltődésével kell számolnunk. A Nagykanizsa – billai telep időrendileg a Sármellék – égenföldi 9. gödör anyagához áll legközelebb, melyet M. Virág a Neustupný-féle C/D fordulóra keltezett (1999: 37). Ez a kronológiai közelség azonban nem jelent azonosságot: a nagykanizsai telep némi átfedéssel ugyan, de összességében Sármelléknél mégis valamivel fiatalabbnak tűnik: a D1 fázis jellegzeteségei nagyobb arányban vannak jelen.

A kézirat lezárva 2000. októberében.

Jegyzetek:

- ¹ A leletek közlésre való átengedését ezúton is köszönöm. Az ásatáson én magam munkatársként vettem részt.
- ² A leletanyag a Nagykanizsai Thúry György Múzeum régészeti gyűjteményében 99.1.1.-99.54.4. leltáriszámon van nyilvántartva. A két Árpád-kori objektumot Kvassay Judit közli jelen kötetben.
- ³ Ezt a modern árkot több objektumban is (1,5,6,7,12, 23,27,38. objektumok) megfigyeltük, a feltárt terület K-i szélét ÉK-DNy-i irányban szelte át.
- ⁴ A kőleleteket T. Bíró Katalin határozta meg és közli jelen kötetben. Munkáját ezúton is köszönöm.
- ⁵ A badeni kultúra egyes fejlődési fázisainak különböző (betűkkel, számokkal vagy körülírással) való megjelölése nem mindig hozható egymással szinkronba, ld. Némecsová – Pavúková 1978: 151.
- ⁶ Esztergom – Diósvölgy kronológiai helyzete vitatott: a leletek közlője az Únyt követő horizontra teszi a lelet-együttes korát, ugyanakkor az únyi típusú leleteket a klasszikus fejlődés legelejére téve ezzel egy korai /középső klasszikus kronológiai helyzetet határoz meg (BONDÁR 1987: 42-3). Más vélemény szerint Úny semmiképpen sem állhat a klasszikus fejlődés legelején, hanem a fiatalabb klasszikus badeni kultúrát képviseli (IVa) (NÉMECOVÁ – PAVÚKOVÁ 1978: 151; ENDRŐDI 1991: 63) így a „postúnyi“ kifejezés egészen más tartalommal telik meg.
- ⁷ Ez utóbbi a billaival megegyező módon át is van fúrva (PETROVIĆ 1988: T.II. számozás nélkül, a bal oldali sorban felülről a harmadik rajz).
- ⁸ Mésznyomokat mutató, erősen átégett paticsok Zók – Vár-hegyen, a Vučedol – Zók-kultúra egyik objektumában is előkerültek. Rendeltetésükkel kapcsolatban az ásató feltételezte, hogy a fémmegmunkálás során használt, agyagból tapasztott falú olvasztókemence belsejét mésszel vonták be a jobb hőszigetelés érdekében (ECSÉDY 1982: 79).
- ⁹ Sajnos a kérdéses tárgy természettudományos vizsgálata, melynek eredménye a rendeltetést illetően döntő fontosságú, a kézirat lezárásáig nem fejeződött be.
- ¹⁰ Ld. Kvassay Judit munkáját jelen kötetben.
- ¹¹ Az amuletthez kapcsolódóan ld. még T. Bíró Katalin munkáját jelen kötetben.

Irodalom:

- BANNER 1956
Banner, J.: Die Pécelser Kultur. Budapest
- BÁNFFY 1995
Bánffy, E.: Neolithic and Copper Age Settlements at Hahót and Zalaszentbalázs (Zalaszentbalázs – Pusztatető, Hahót – Szartóri I-II). ANTEUS 22. 35-50
- BÁNFFY 1996
Bánffy, E.: Újkőkori és rézkori települések Hahót és Zalaszentbalázs határában (Zalaszentbalázs – Pusztatető, Hahót – Szartóri I-II). ZALAI MÚZEUM 6. 97-147
- BAYER 1928
Bayer, J.: Die Ossarner Kultur, eine äneolithische Mischkultur im östlichen Mitteleuropa. Eiszeit und Urgeschichte V. 60-91, Taf. VI - XXVI
- BONDÁR 1982
Bondár, M.: Spätkupferzeitliche Siedlung in Pécs – Vasas. MittArchInst 10/11 1980-81 (1982) 24-44
- BONDÁR 1987a
Bondár, M.: Késő rézkori kemence Esztergom – Diósvölgyben. ComArchHung (1987) 31-44
- BONDÁR 1987b
Bondár, M.: Újabb adatok a badeni kultúra temetkezéseihez. ZALAI MÚZEUM 1. 47-58
- BONDÁR 1990-91
Bondár, M.: Thoughts on Continuity (The Baden culture). ANTEUS 19-20. 33-39
- BONDÁR 1991
Bondár, M.: A badeni kultúra telepe Balatonmagyaródon. ZALAI MÚZEUM 3. 137-154
- ECSÉDY 1982
Ecsedy, I.: Ásatások Zók – Várhegyen (1977-1982). Excavations at Zók – Várhegy (1977-1982). JPMÉ XXVII (1982) 59-105
- ENDRŐDI 1992
Endrődi, A.: Késő rézkori leletek Szigetszentmiklós –

- Üdülősoron. BTM Műhely 5. 63-82
- ENDRÓDI 1997
Endródi, A.: A késő rézkori badeni kultúra Budapest, Andor utcai telepnyaga a kulturális kapcsolatok tükrében. BudRég XXXI. 121-175
- ENDRÓDI 1998
Endródi, A.: Késő rézkori leletek Óbudáról. BudRég XXXII. 105-122
- HONTI 1981
Honti, Sz.: Rézkori temetkezés Balatonbogláron. (Ein Grab aus der Kupferzeit von Boglárlelle.) SMK IV 25-42
- HORVÁTH 1983
Horváth, I.: Előzetes jelentés a Nagykanizsa – Inkey sírkápolna melletti lelőhely feltárájáról. Zalai Gyűjtemény 18, 7-25
- HORVÁTH 1994
Horváth, L.: Nagykanizsa és környékének története az újkőkortól a római kor végéig. 85-141. In: J. Béli-M. Rózsa-A. Rózsa – Lendvai (eds): Nagykanizsa. Városi monográfia. 1. köt. Nagykanizsa 1994.
- KALICZ 1999
Kalicz, N.: A késő rézkori Bádén kultúra temetője Mezőcsát – Hórcsögösön és Tiszavasvári – Gyepároson. HOMÉ XXXVII. 57-101
- KOREK et al. 1951
Korek J. – Bökönyi S. – Meznerics I. – Szepesi K.: A badeni kultúra temetője Alsónémedin. MTA II. osztályának Közleményei I. kötet 1. sz.. 41-104;
- KOREK 1968
Korek, J.: Eine Siedlung der spätbadener Kultur in Salgótarján – Pécskö. ActaArchHung XX. 37-58, Taf. III-XIV.
- KOREK 1984
Korek, J.: Ásatások Szigetsép – Tangazdaság lelőhelyen I. A késő rézkori település leletei. ComArchHung 1984. 5-30.
- KOREK – ECSEDY 1976
Korek, J. – Ecsedy, I.: Vorbericht über die Ausgrabung am Fundort Szigetsép – Tangazdaság. FolArch 27. 187-191
- LADENBAUER – OREL 1956
Ladenbauer – Orel, H.: Die jungsteinzeitliche Siedlung von Kicking, polt. Bezirk Melk, NÖ. ArchA 19-20 : 90-97
- MAKKAY 1970
Makkay, J.: A kőkor és a rézkor Fejér megyében. In: Fejér megye története az őskortól a honfoglalásig I.1. 9-52. Székesfehérvár
- MAYER 1990
Mayer, Ch.: Aspekte der Chronologie der Badener Kultur (Mittel- und Spätphase) aus der Sicht zweier niederösterreichischer Fundorte. ZALAI MÚZEUM 2 : 101-114
- MILLEKER 1893
Milleker, B.: Szerb Keresztúri őstelep. Arch Ért (13) 300-307
- MRT 2.
Éri, I. – Kelemen, M. – Németh, P. – Torma, I.: Magyarország Régészeti Topográfiája, Budapest, 1969.
- NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1968
Němejcová – Pavúková, V.: Äneolithische Siedlung und Stratigraphie in Iža. SIA XVI, 353-433
- NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1974
Němejcová – Pavúková, V.: Beitrag zum Kennen der Postboleráz – Entwicklung der Badener Kultur. SIA XXII-2, 237-360
- NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1978
Němejcová – Pavúková, V.: Periodisierung der Badener Kultur und Ihre Chronologischen Beziehungen zu Südosteuropa. THRACIA PRAEHISTORICA. Suppl. PULPUDEVA 3. 150-176, Plovdiv
- NĚMEJCOVÁ – PAVÚKOVÁ 1991
Němejcová – Pavúková, V.: Typologische Fragen der Relativen und Absoluten Chronologie der Badener Kultur. SIA XXXIX-1-2, 59-90
- NEUSTUPNÝ 1969
Neustupný, E.: Die Badener Kultur. Symposium über die Entstehung und Chronologie der Badener Kultur. (8-11. Dezember 1969, Nitra – Malé Vozokany), 1-41. Nitra
- NEUSTUPNÝ 1973
Neustupný, E.: Die Badener Kultur. Symposium über die Entstehung und Chronologie der Badener Kultur. Bratislava
- PETROVIĆ 1988
Petrović, J.: Éneolithique moyen et tardif á Gomolava. Gomolava 39-44. Simpozijum, Ruma. Novi Sad 1988
- M. VIRÁG 1999
Virág, M. Zs.: A badeni kultúra rézleletei Sármellék – Égenföldről. ZALAI MÚZEUM 9. 33-54

Late Copper Age Settlement in Nagykanizsa-Billa

In the site called Nagykanizsa – Billa during the course of a rescue excavation that covered an area of about 1,500 m² a total amount of 41 objects from the late Copper Age and two objects from the Árpád Age were unearthed. In two small pits (objects 2. and 14) no finds were found (pictures 1-2.). Although the purpose of this study is to publish the material, due to volume restrictions it is impossible to present the whole material.

The forms that can be reconstructed from the vessel fragments are as follows: Bowls: conical bowls with funnel-shaped neck or without neck, bowls with semi-spherical body and inverted rim, two-partitioned dish, spherical section-shaped bowls and pedestalled bowls. Mugs, goblets, cups. Flower potike and small mortar-like vessels. Gauges. Jugs. A string-pedestalled chalice. Amphorae and amphora-like vessels. A fishbarque-shaped vessel. Pots. Storage vessels. Extraordinary forms. Clay spoons. Spindle buttons. Weights. Roll.

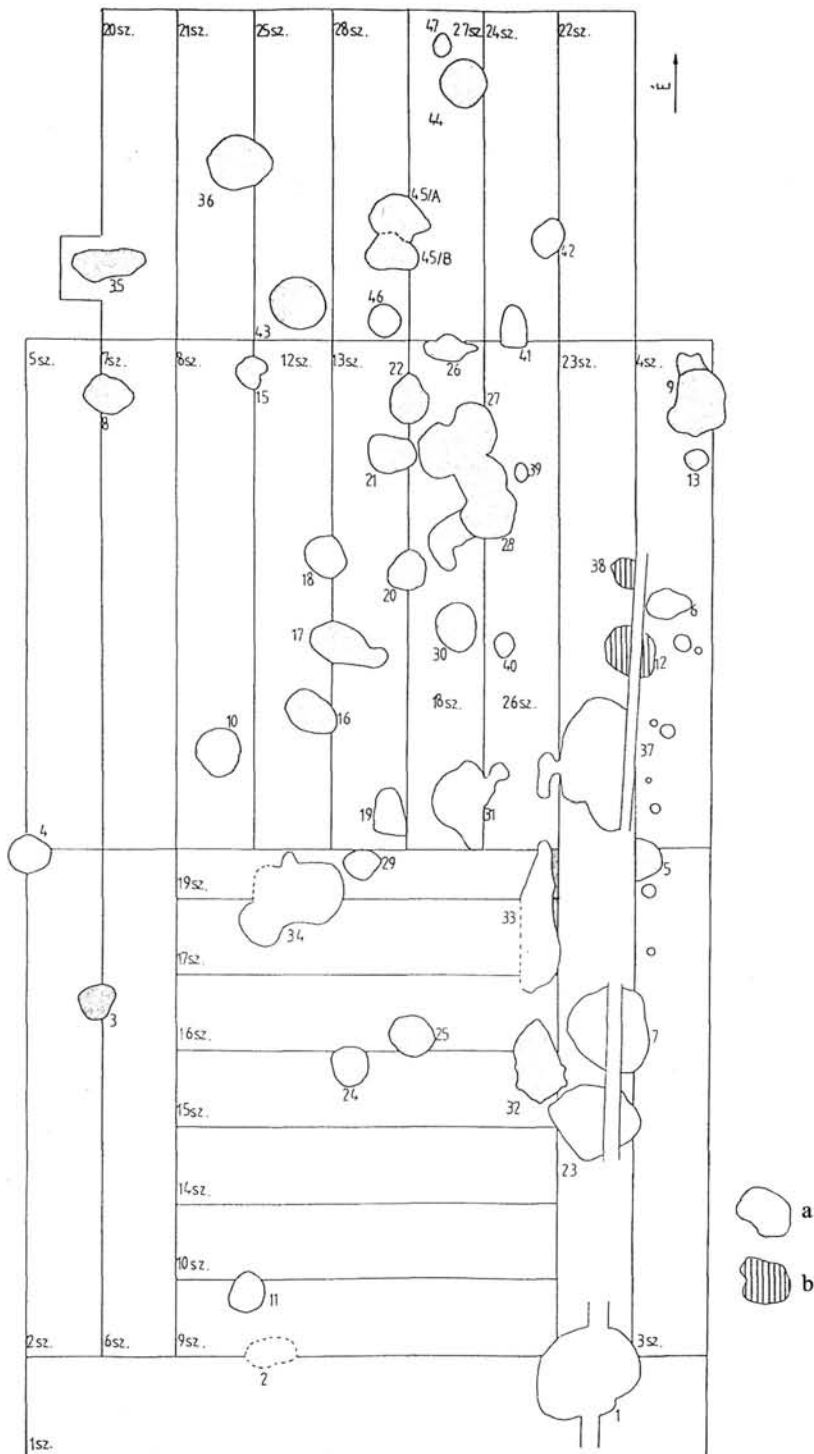
Besides the ceramics stone tools (see T. Katalin Bíró's work), the fragment of a casting mould (?) carved from stone, bone tools, a small amount of animal bones as well as remains of shellfish and snail shells were also found.

Until now research has not been completed on the generally accepted, detailed and comprehensive typological analysis of the middle, classical phase of the Baden Culture (BONDÁR 1987, 42 1990-91, 34). From the works that examine the classical phase of the culture in a chronological respect (distinguishing phases and sub-phases) a rather disputed picture emerges, which caused obvious difficulties with the analysis of the finds, with parallels and with „synchronisation“. The transitional character of our finds further aggravates the problems. The detailed analysis of the ceramics indicate that the finds bear many ties to the material of Nevidzany that represents the younger period of the older, classical phase, at the same time however, significant and by all means chronological differences

also occur. There are parallels of the finds from sites which represent the younger classical phase (Úny type finds), the finds are also rather similar to finds from the youngest, late classical period of the Baden Culture (Keszthely – Apátdomb, Pécs – Vasas, Palotabozsok, Hódmezővásárhely, Bodzáspart, Ossarn II, Szigetszentmiklós – Üdülősor, Szigetcsép, Esztergom – Diósvölgy). The joint presence of characteristics of the ceramic finds dates the Nagykanizsa – Billa settlement to the turn of Neustupný C and D phases, for the beginning of D1 phase.

Besides the findings some archaeological observations (the objects do not cut each other, they indicate slow continuous sedimentation, there is no layer of destruction) also indicate that the settlement functioned for a longer period of time. During undisturbed development the change between the younger and the late classical periods within the Baden Culture took place unnoticed, which is not reflected in the form of any noticeable break in the finds. The fact that no dwelling houses were found in spite of the fact that the great number of excavated pits indicates the presence of a large community does not contradict the assumption that the settlement functioned for a long period of time. The absence of remains of dwelling houses is almost a usual phenomenon in the case of settlements belonging to the Baden Culture, and raises questions that cannot be answered fully at the present level of research. Most of the objects proved to be common refuse pits, which might have also been used for various different purposes (container pits or pits where clay, sand, e.g. was dug). Such are the circular pits with steep walls and the ones with a wide and flat bottom (objects 13, 18, 20, 24, 25, 43, 44 and 46). Traces of burning were found in some of the pits. Ovens or remains of ovens were not found on the site.

The finds are registered under registration number 99. 1. 1-99.55.4. in the archaeological collection of the Thúry György Museum in Nagykanizsa.

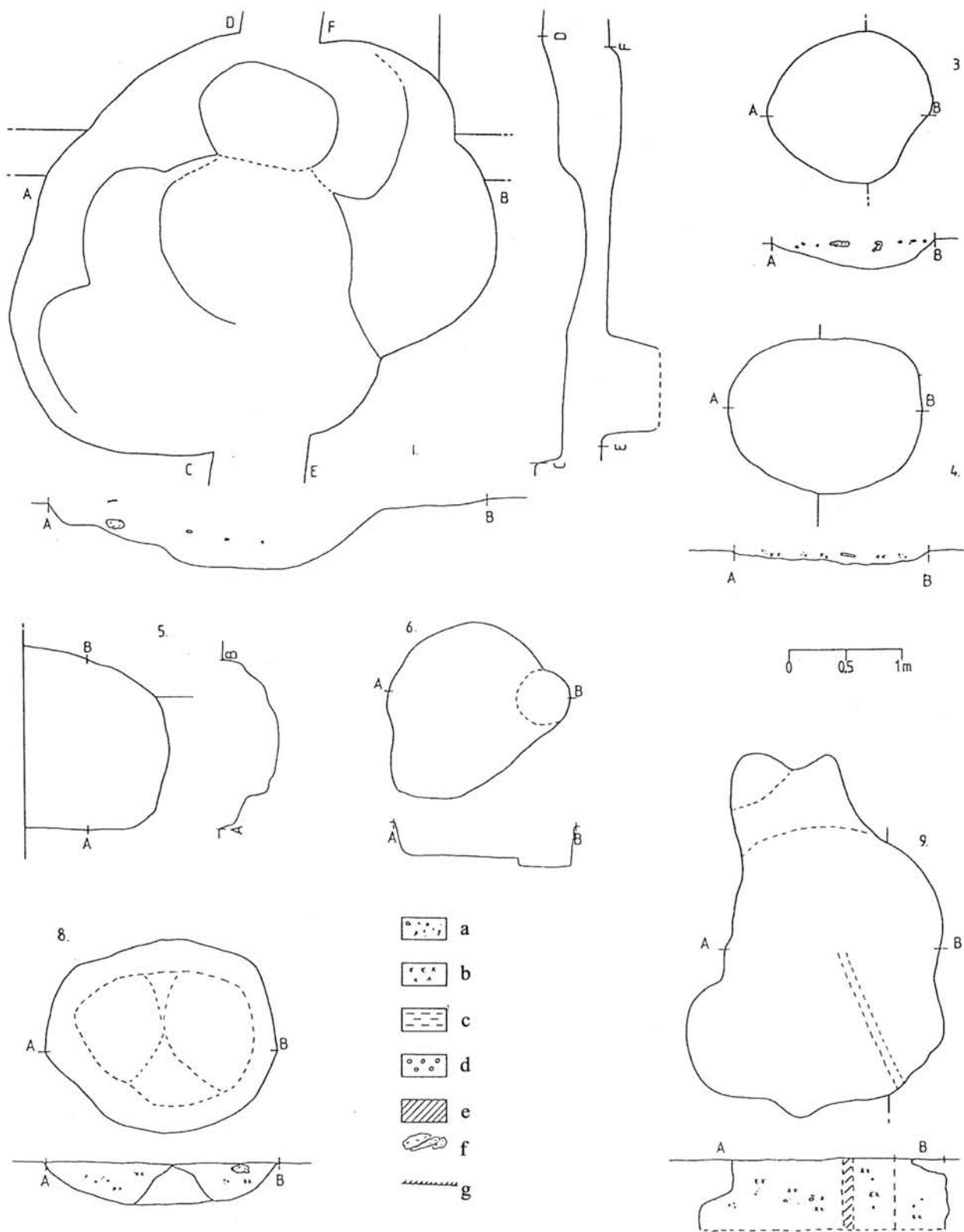

1. kép: Összesítő alaprajz, M = 1:300

a = késő rézkori objektumok, b = Árpád-kori objektumok

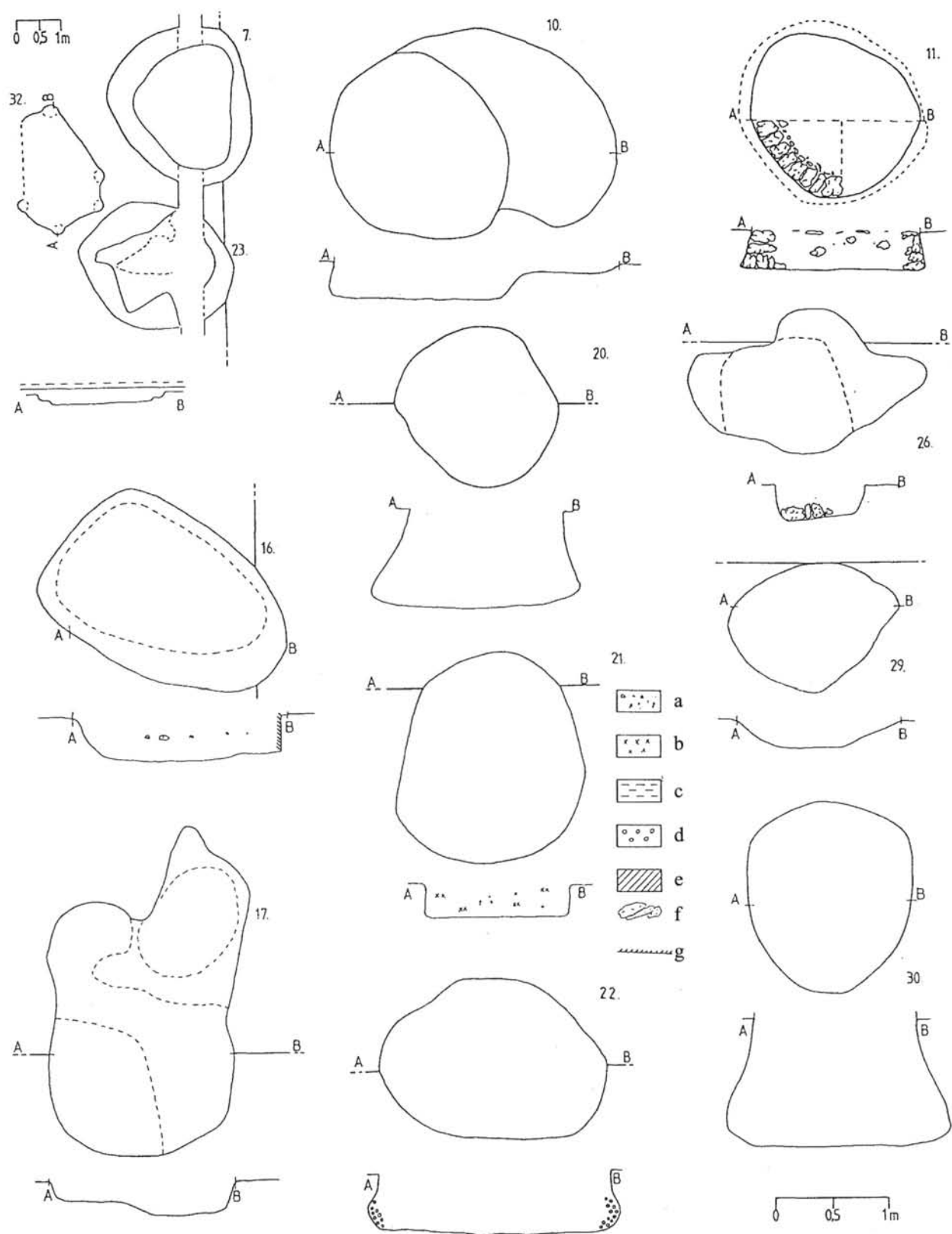

2. kép: A lelőhely feltárás közben madártávlatból, 1996. május (Fotó: P. Barna Judit)

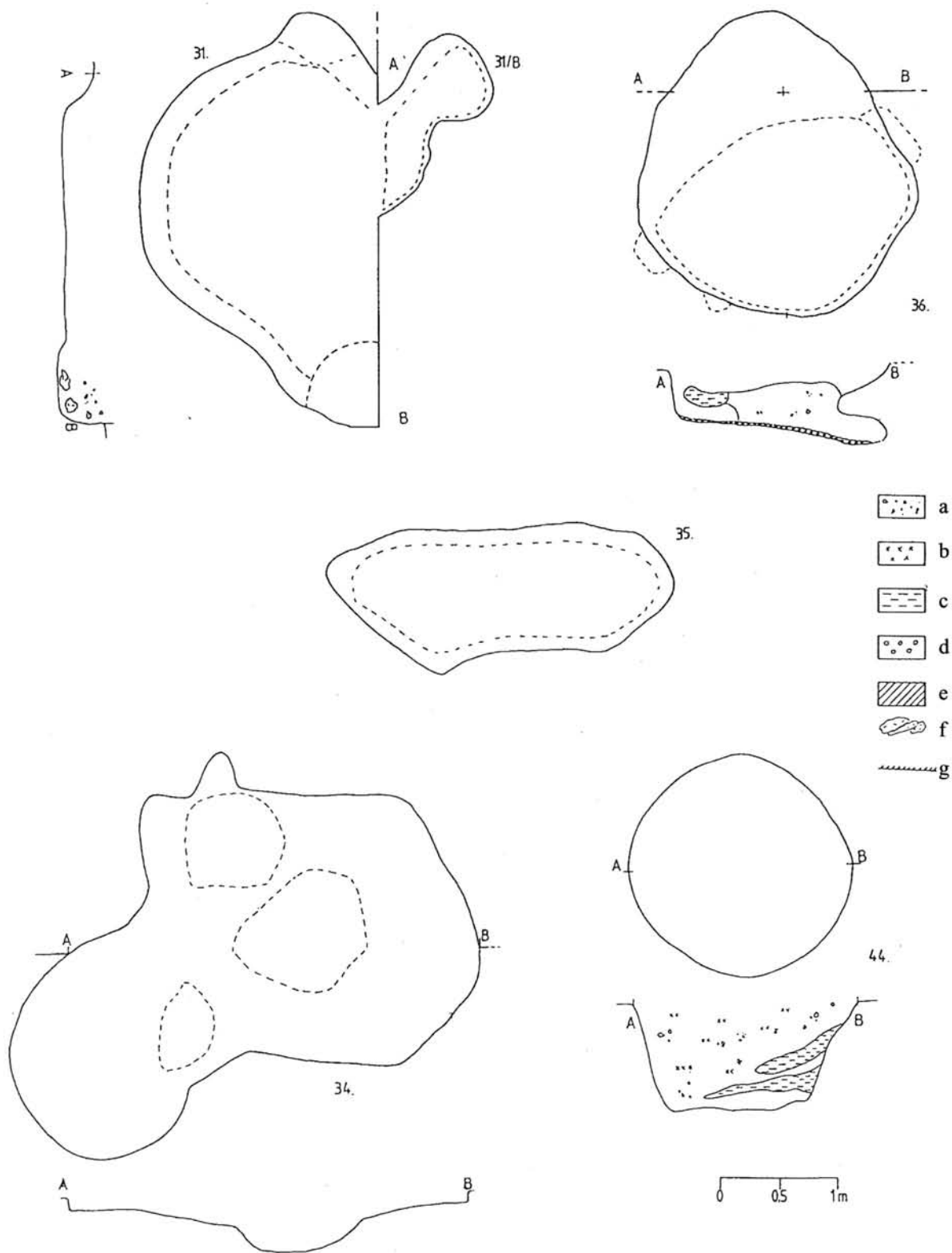
3. kép: 1., 3-6., 8-9. objektumok, felülnézeti és metszetrajz

Jelmagyarázat: a = paticsszemcsék, b = faszénszilánk, c = sárga homok, d = szürke, szemcsés hamu, e = kevert betöltés, f = patics, g = bizonytalan

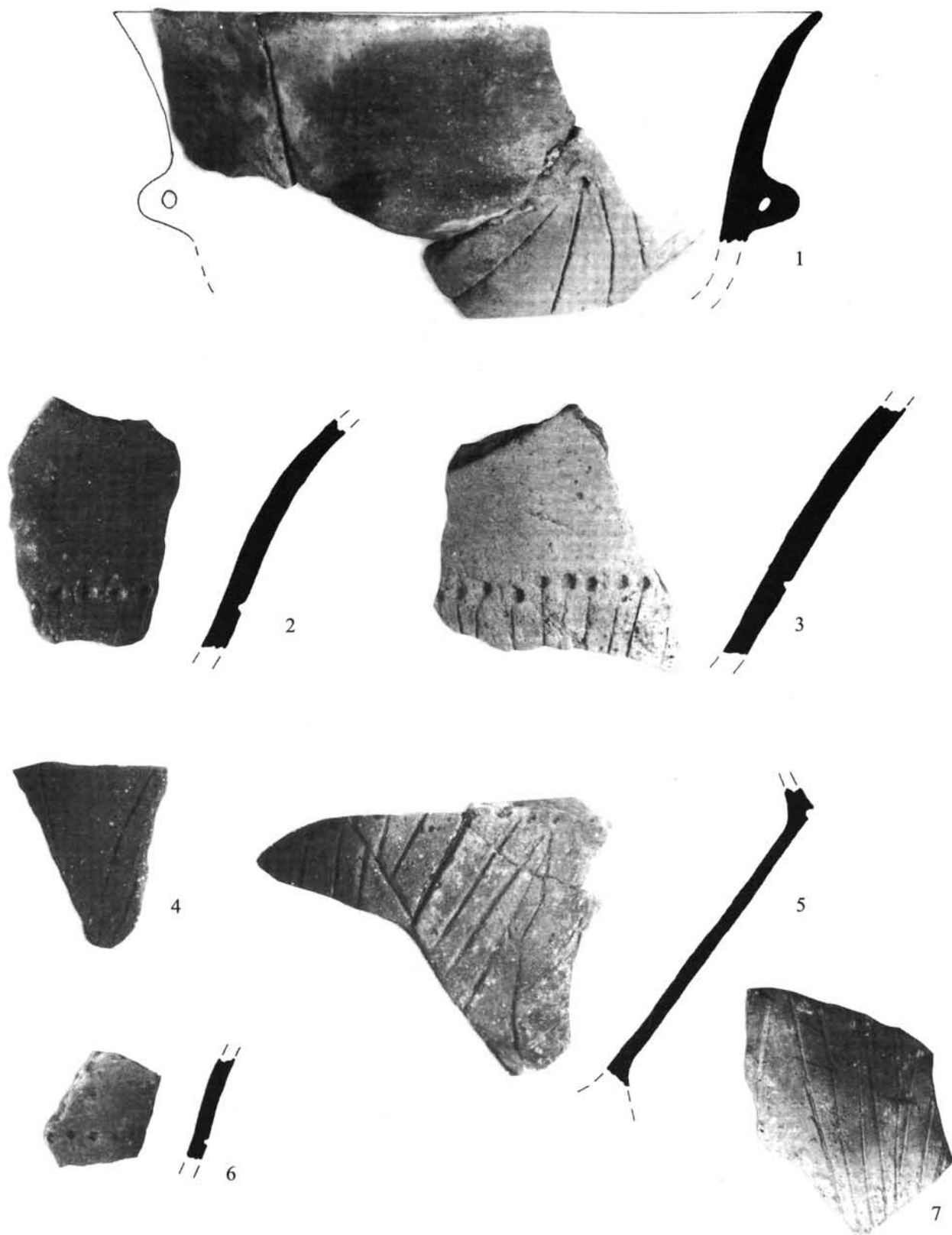
4. kép: 7., 10-11., 16-17., 20-23., 26., 29-30., 32. objektumok, felülnézeti és metszetrajz

Jelmagyarázat: a = paticszemcsék, b = faszénszilánk, c = sárga homok, d = szürke, szemcsés hamu, e = kevert betöltés, f = patics, g = bizonytalan

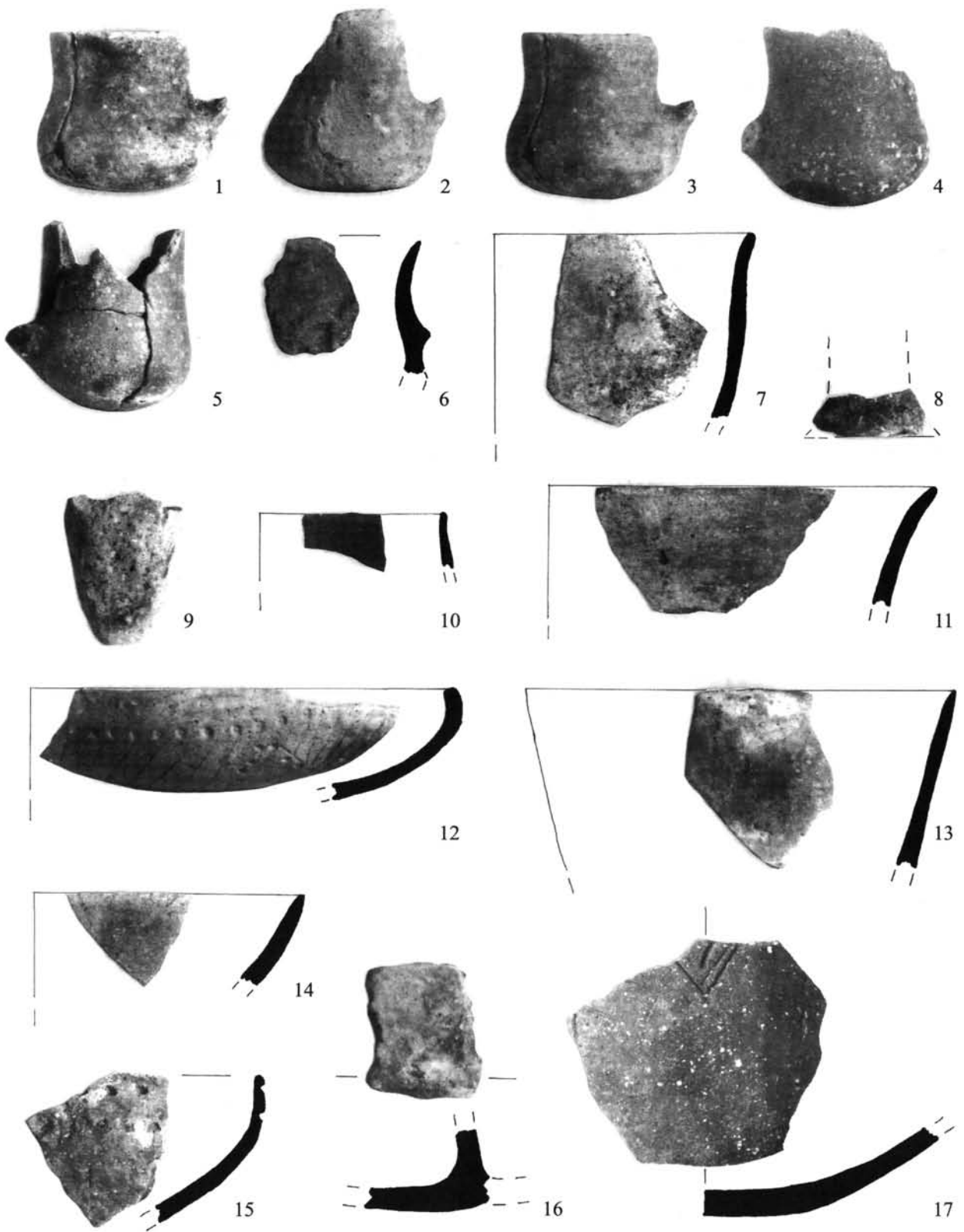

5. kép: 31., 34-36., 44. objektumok, felülnézeti és metszetrajz

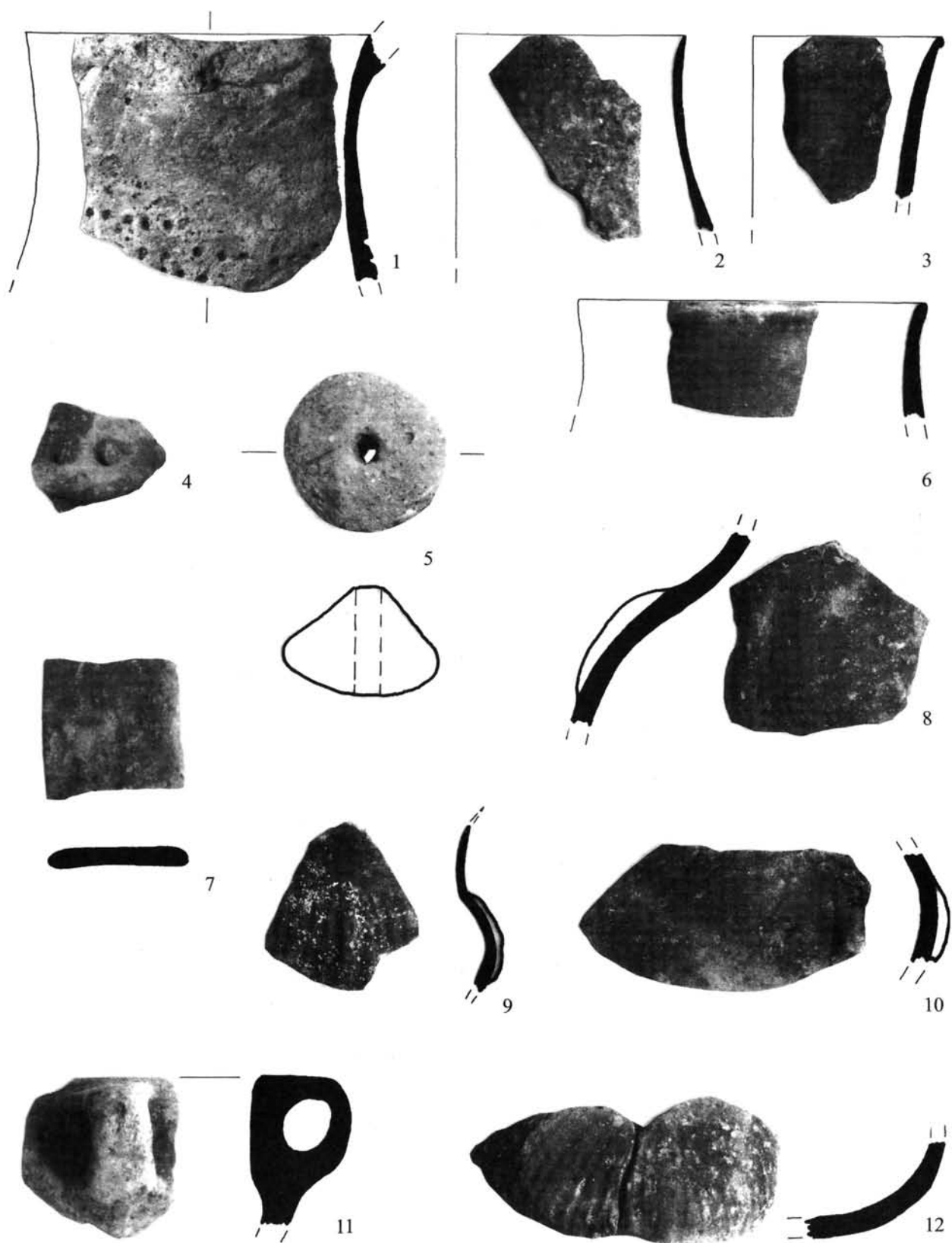
Jelmagyarázat: a = paticszemcsék, b = faszénszilánk, c = sárga homok, d = szürke, szemcsés hamu, e = kevert betöltés, f = patics, g = bizonytalan

6. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek az 1. objektumból, M = 1:2

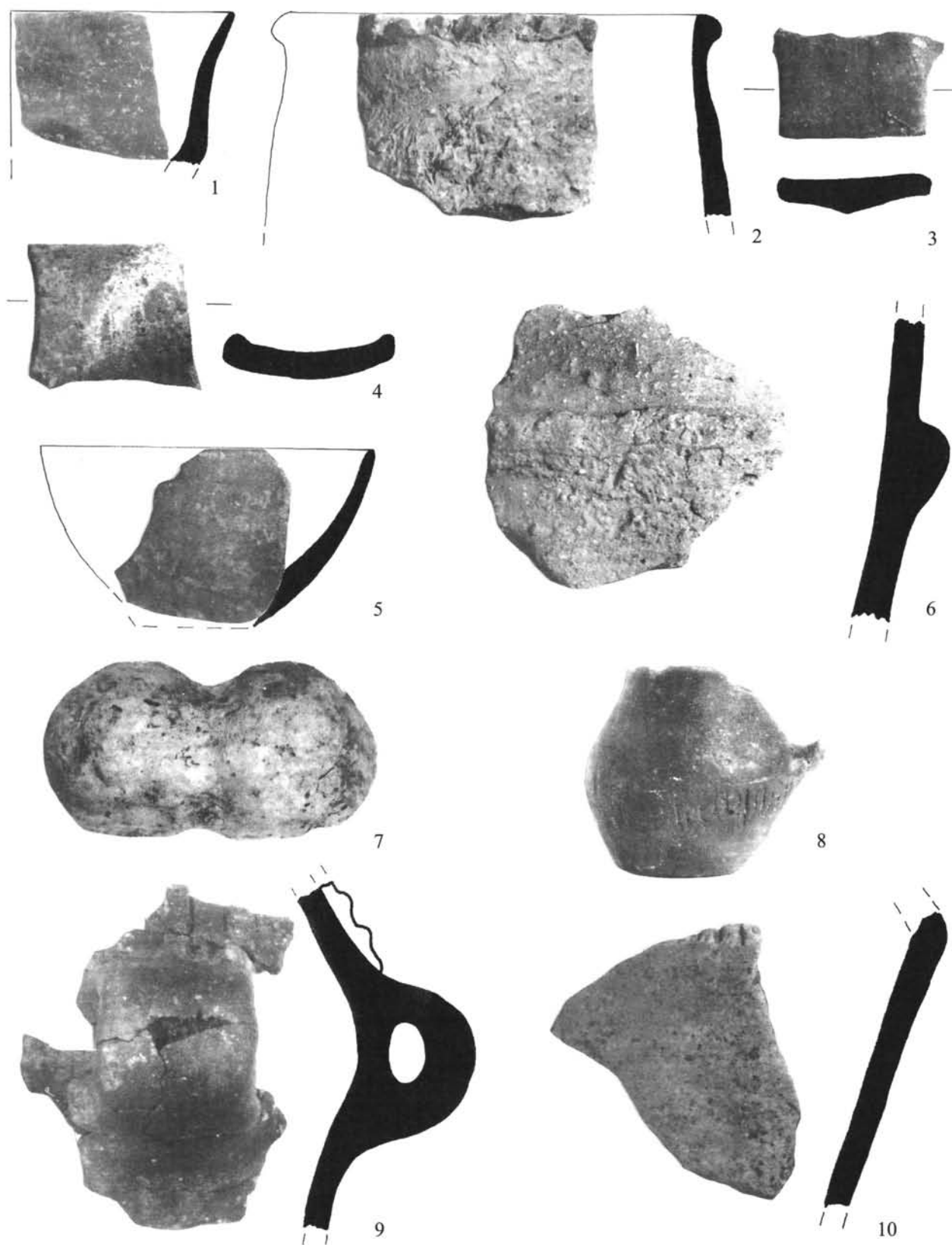
7. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek az 1. objektumból, M = 1:2

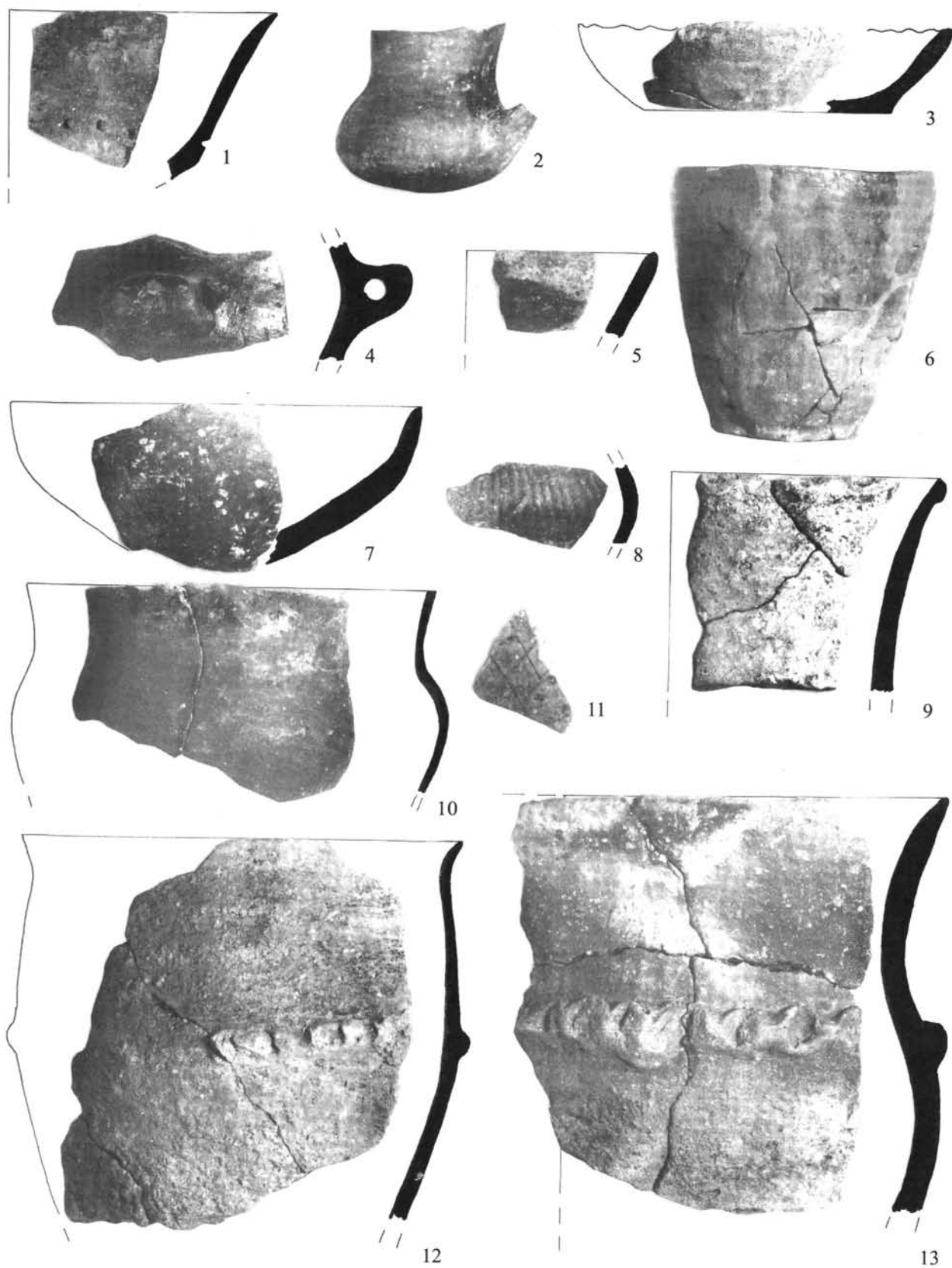
8. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek az 1. objektumból, M = 1:2

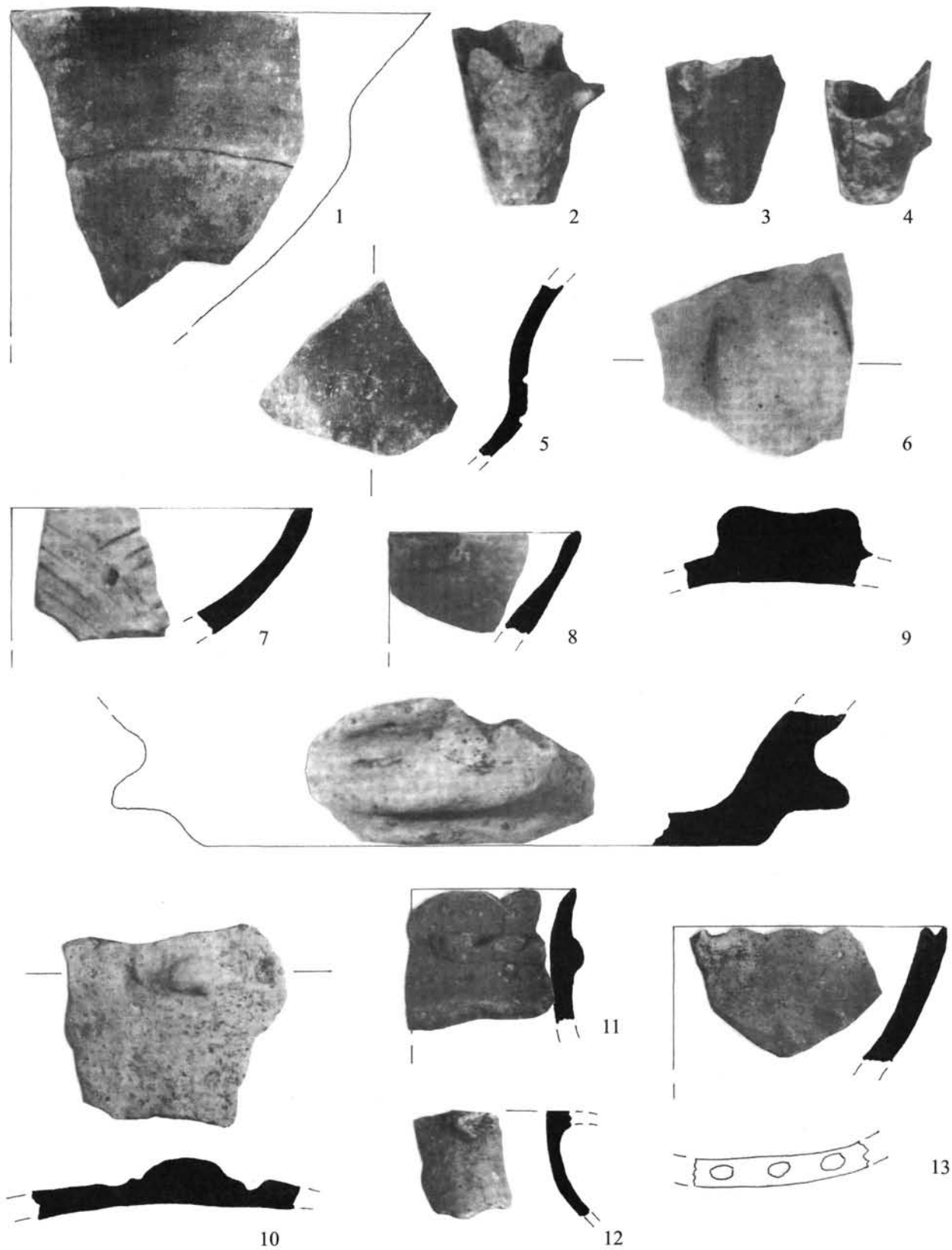
9. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek a 3., 4. és 6. objektumokból, M = 1:2

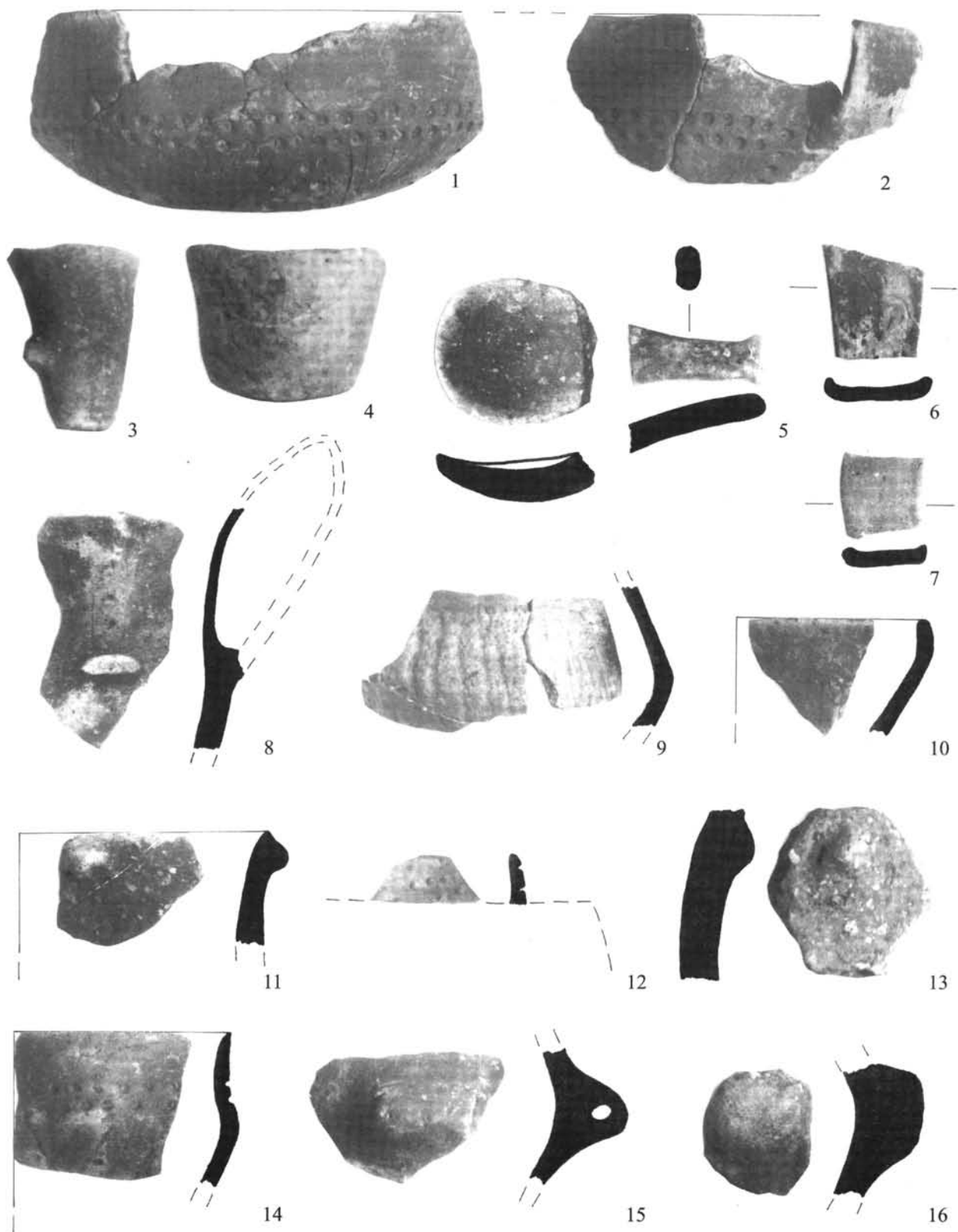
10. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek a 3., 4. és 6. objektumokból, M = 1:2

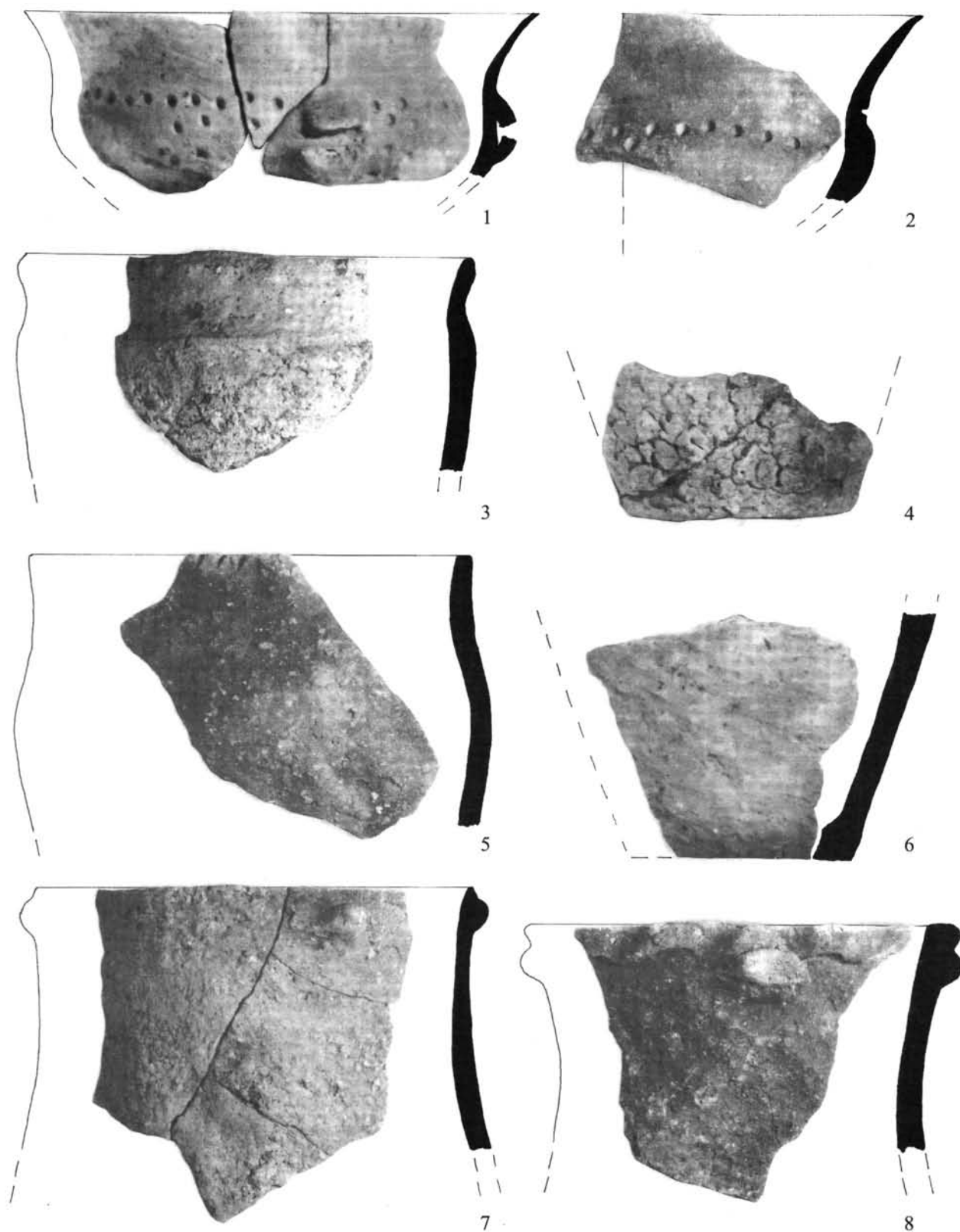
11. kép: Nagykánizsa – Billa. Leletek az 5. objektumból, M = 1:2

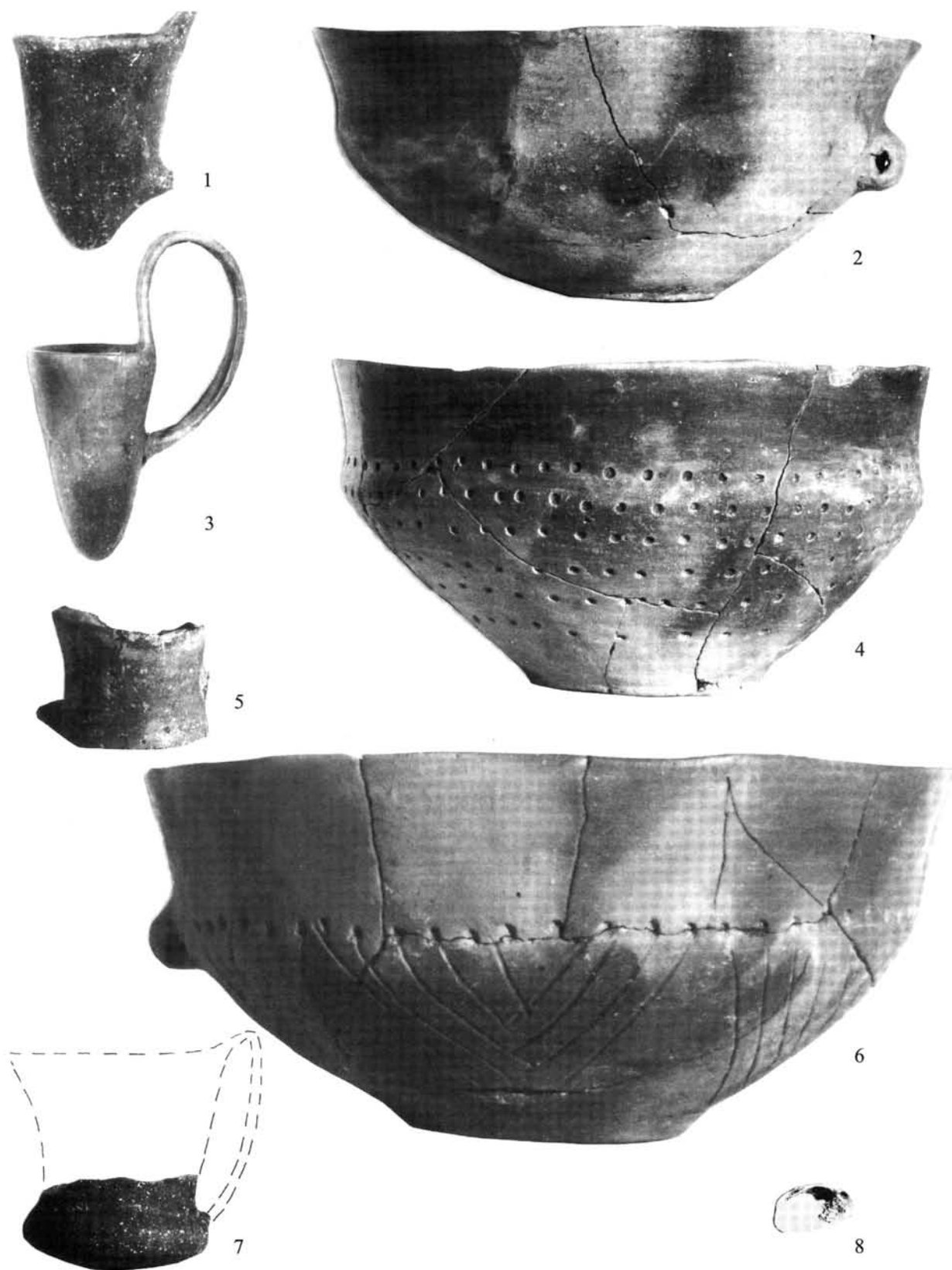
12. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek a 7. és 8. objektumokból, M = 1:2

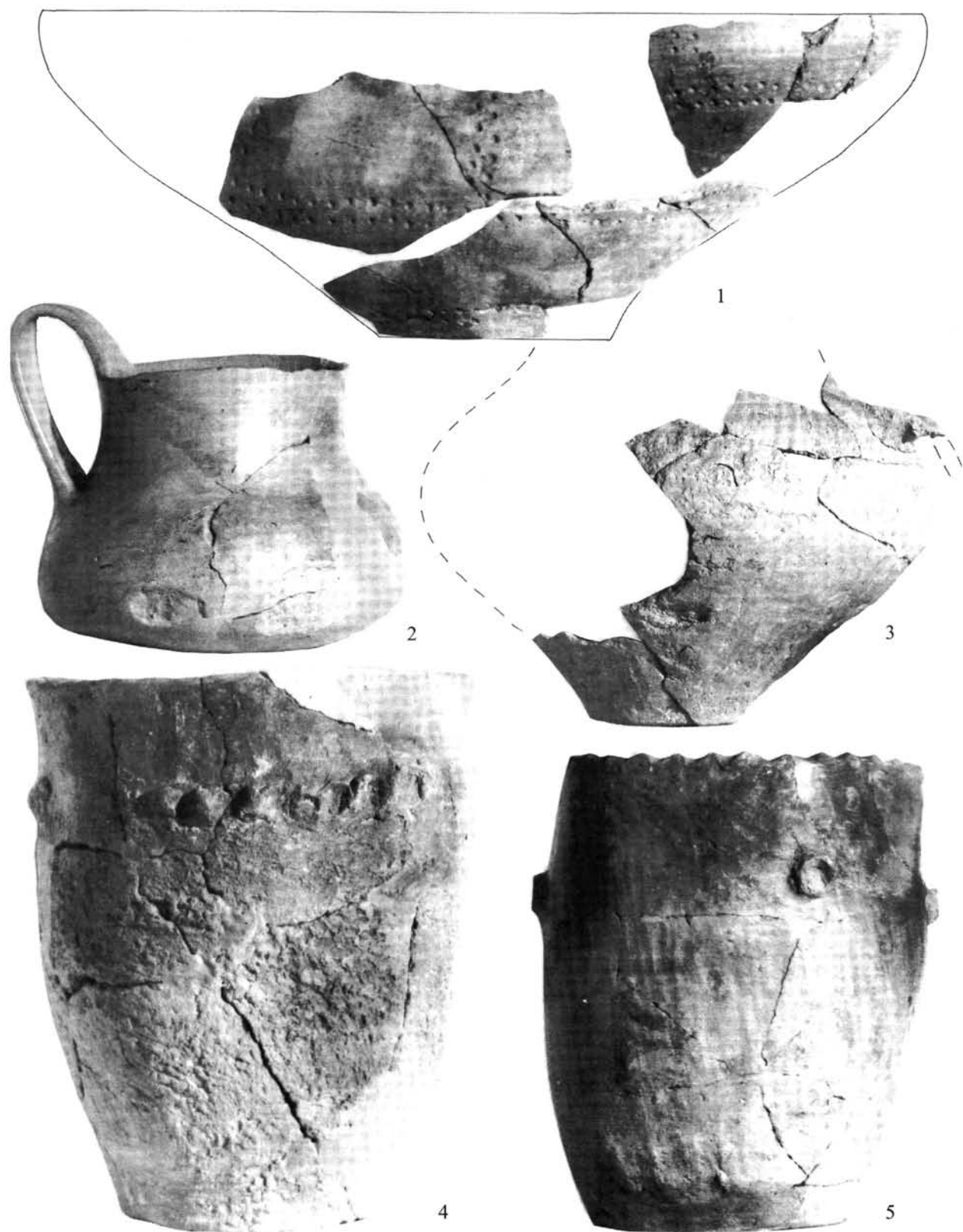
13. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek a 8. és 9. objektumokból, M = 1:2

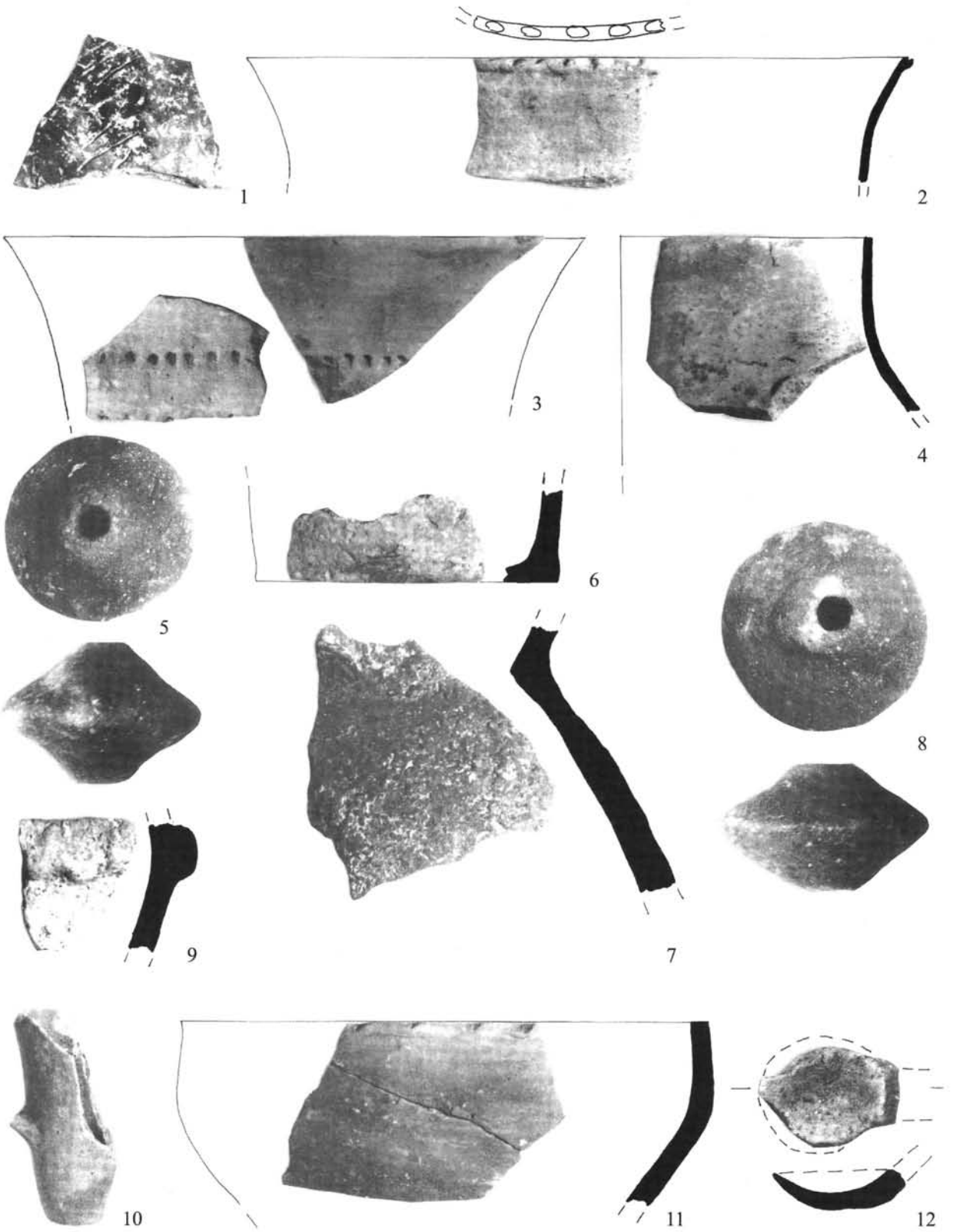
14. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek a 9. objektumból, M = 1:2

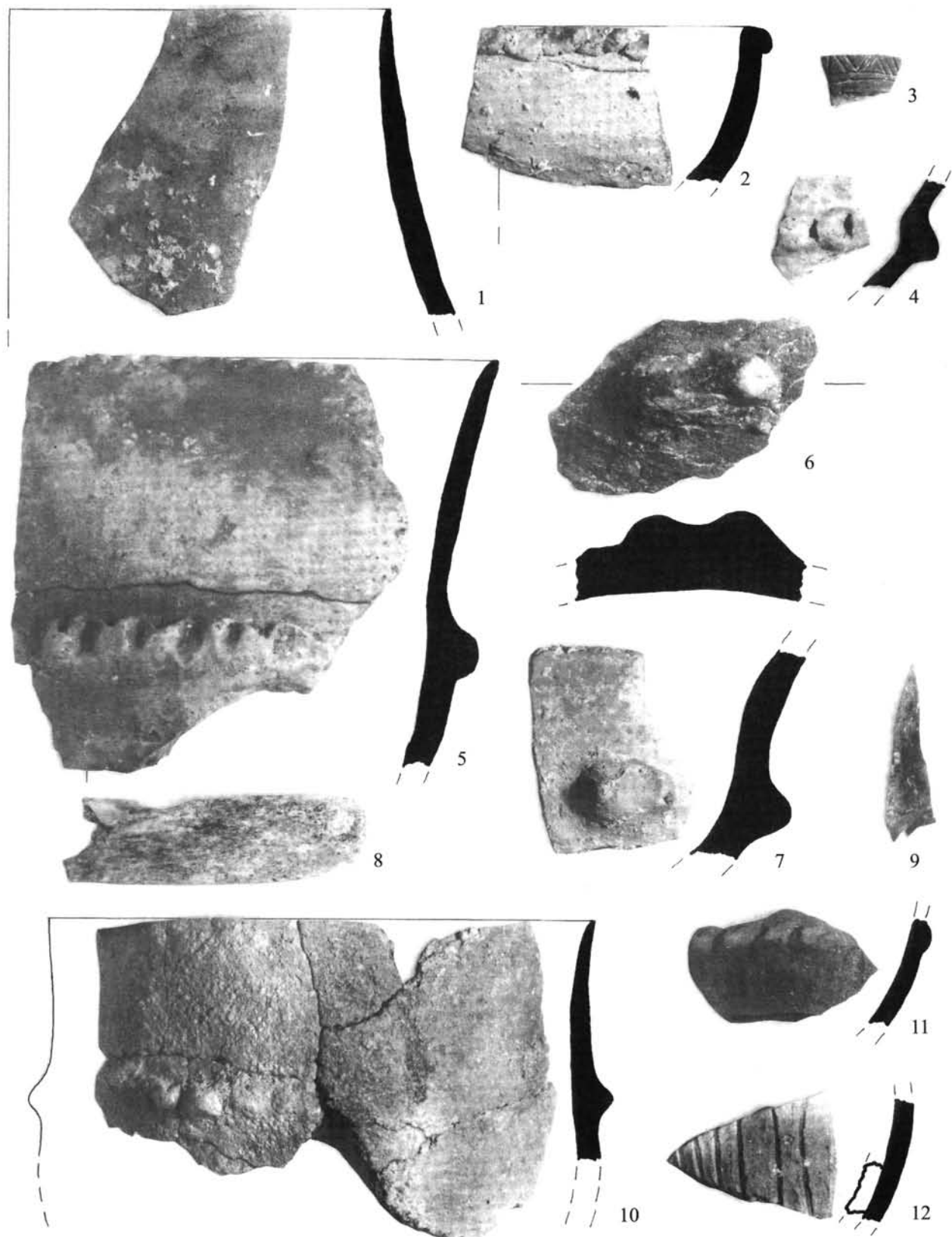
15. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek a 10. objektumból, M = 1:2

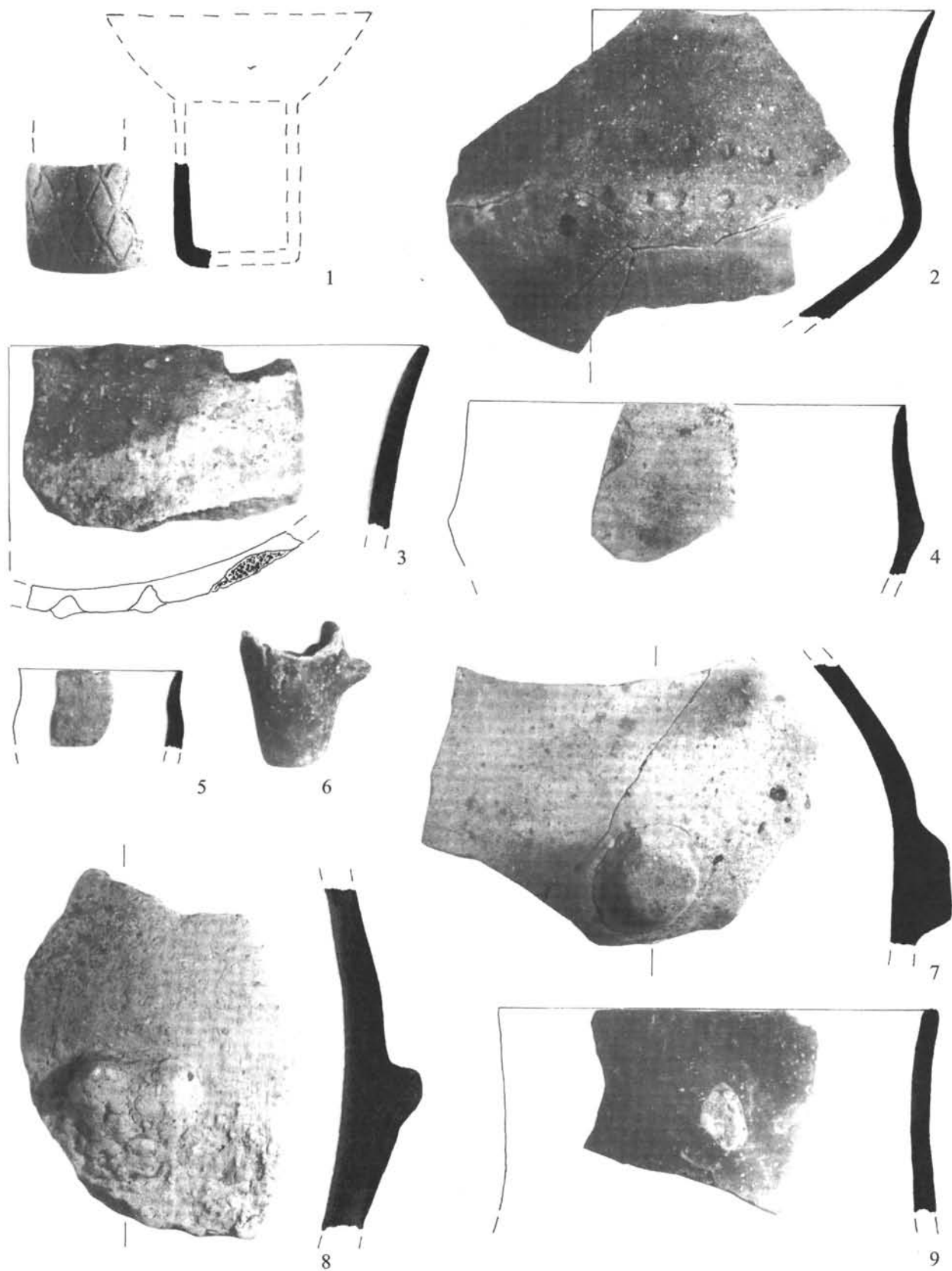
16. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek az 11. objektumból, M = 1:2

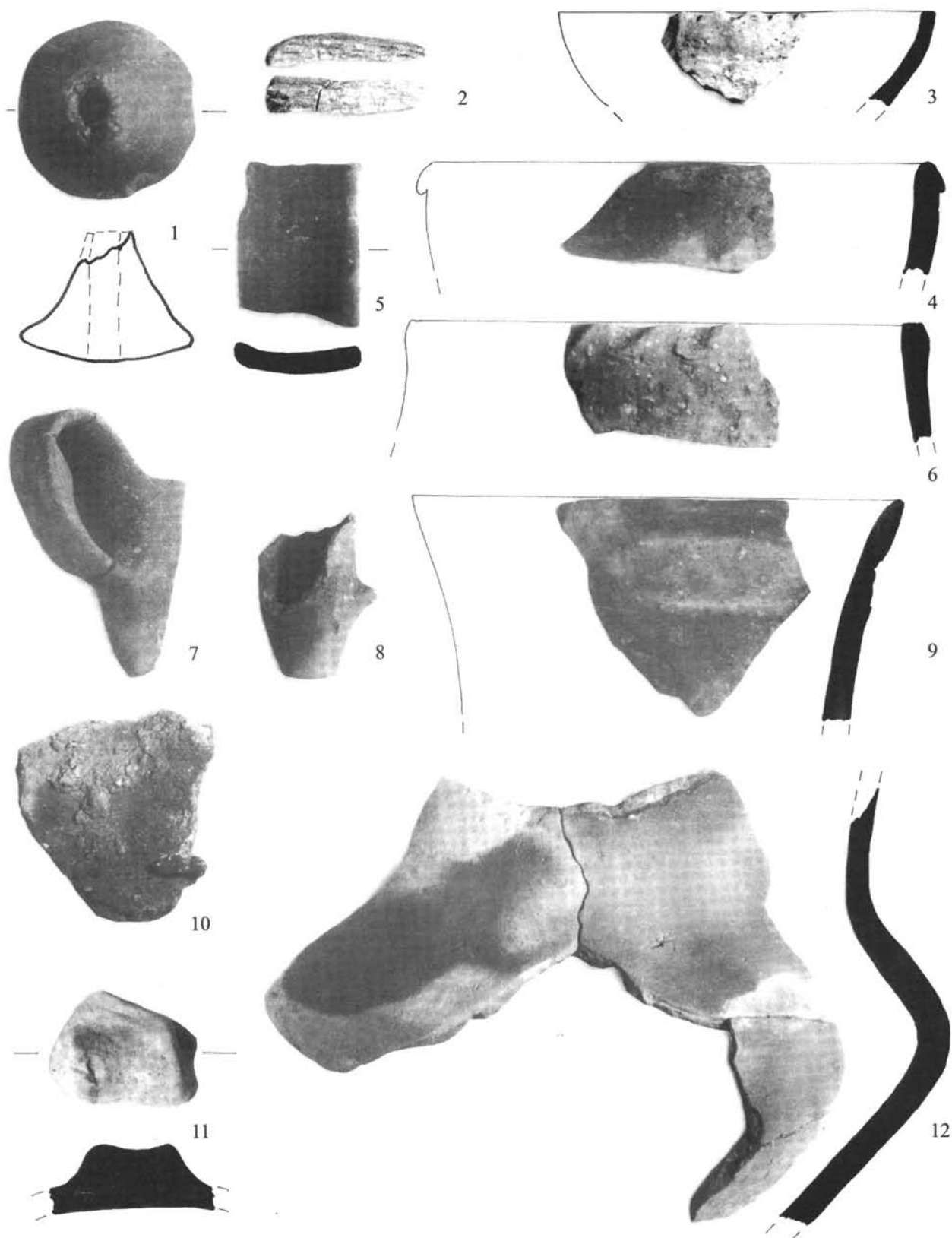
17. kép: Nagykanizsa-Billa. Leletek a 10., 11., 16. és 18. objektumokból, M = 1:2

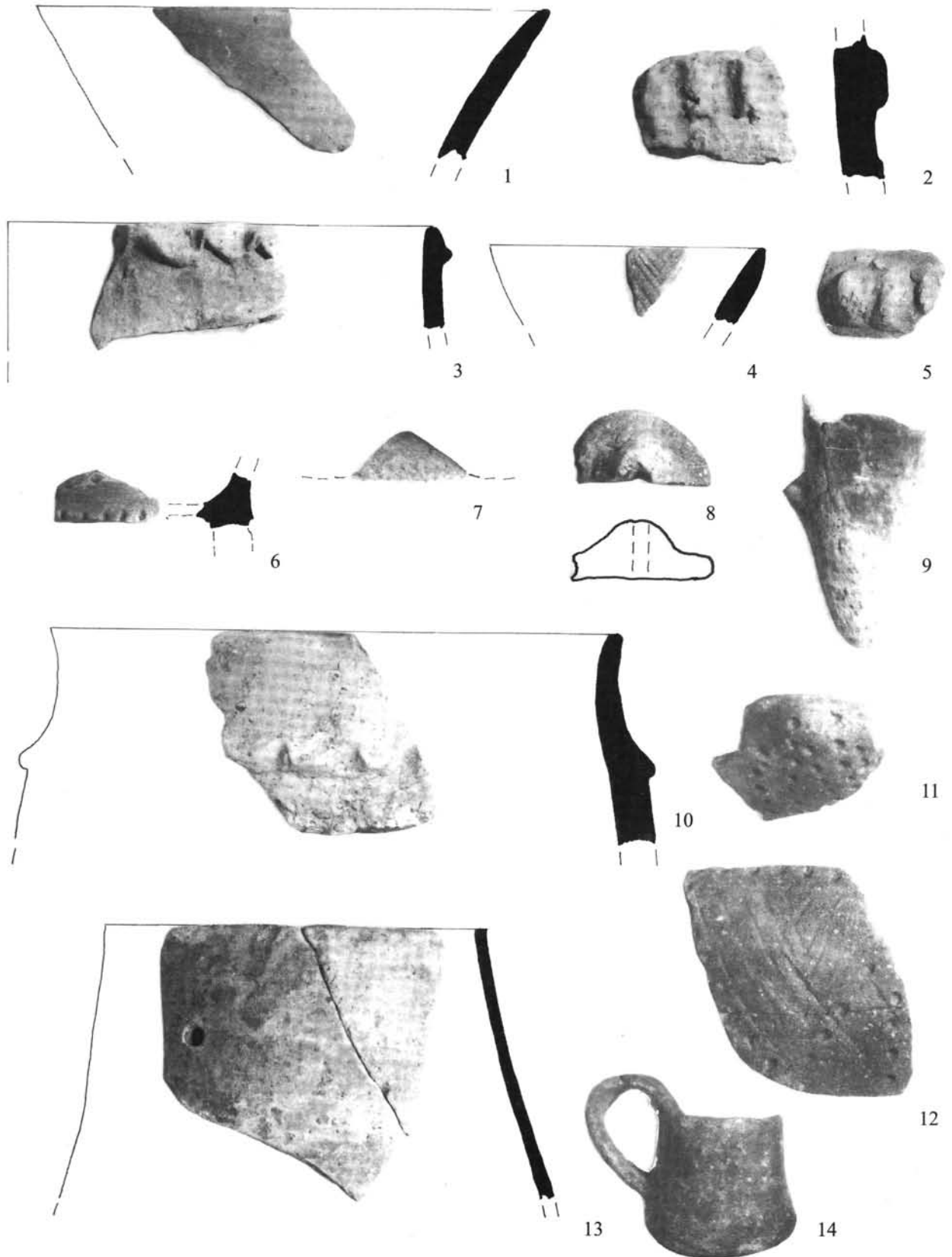
18. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek a 20., 21., 22. és 25. objektumokból. M = 1:2

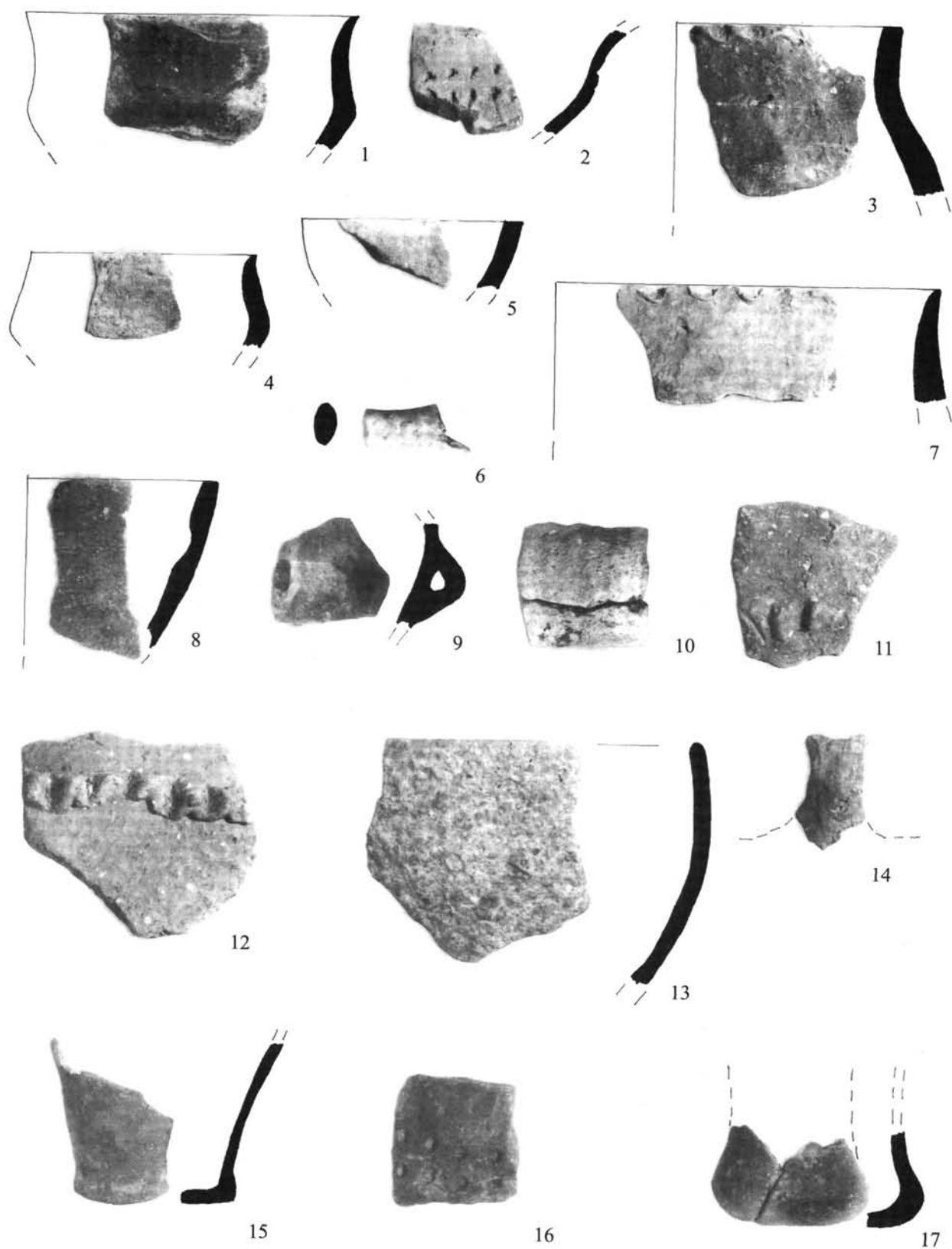
19. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek a 23. és 27. objektumokból, M = 1:2

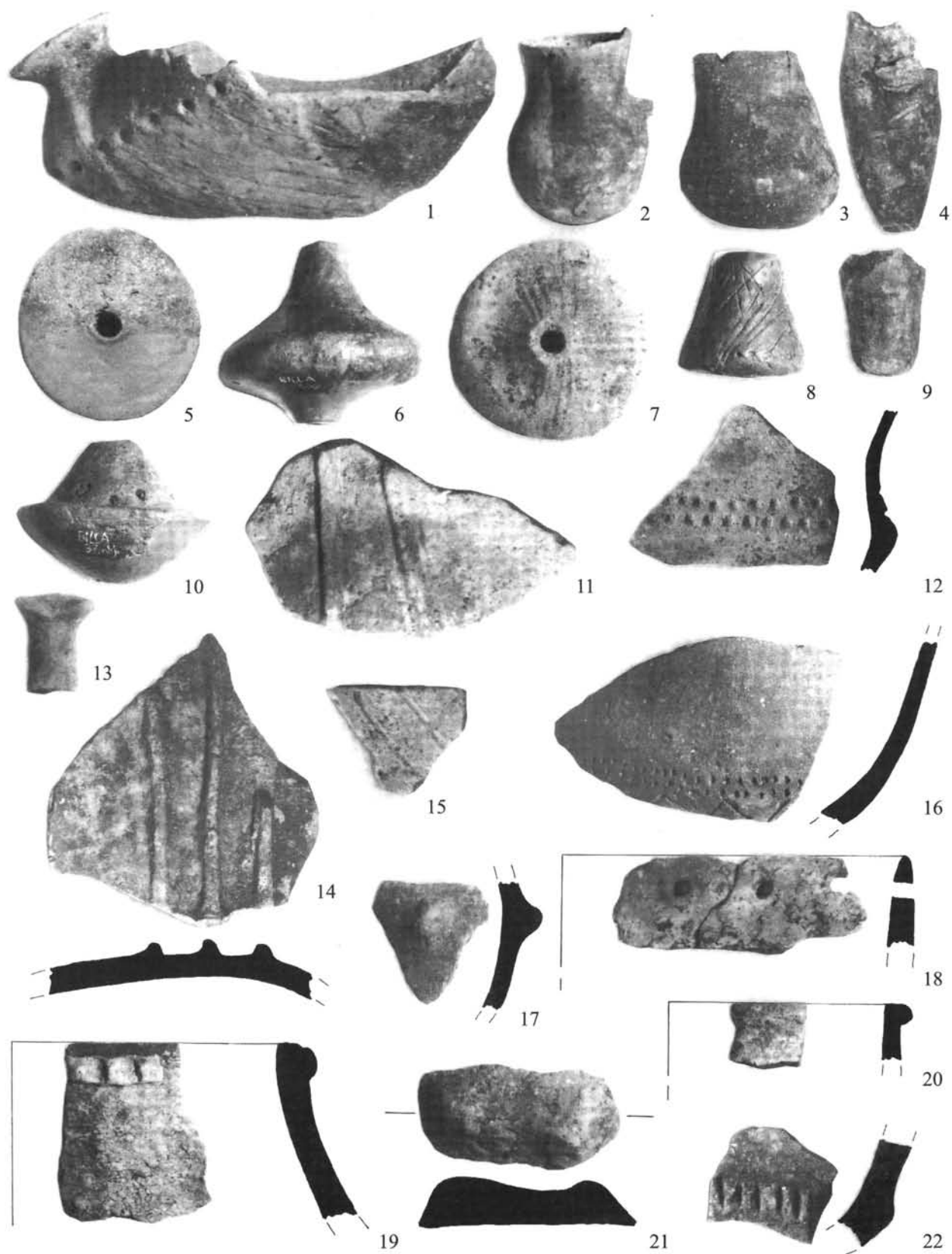
20. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek a 28. objektumból, M = 1:2

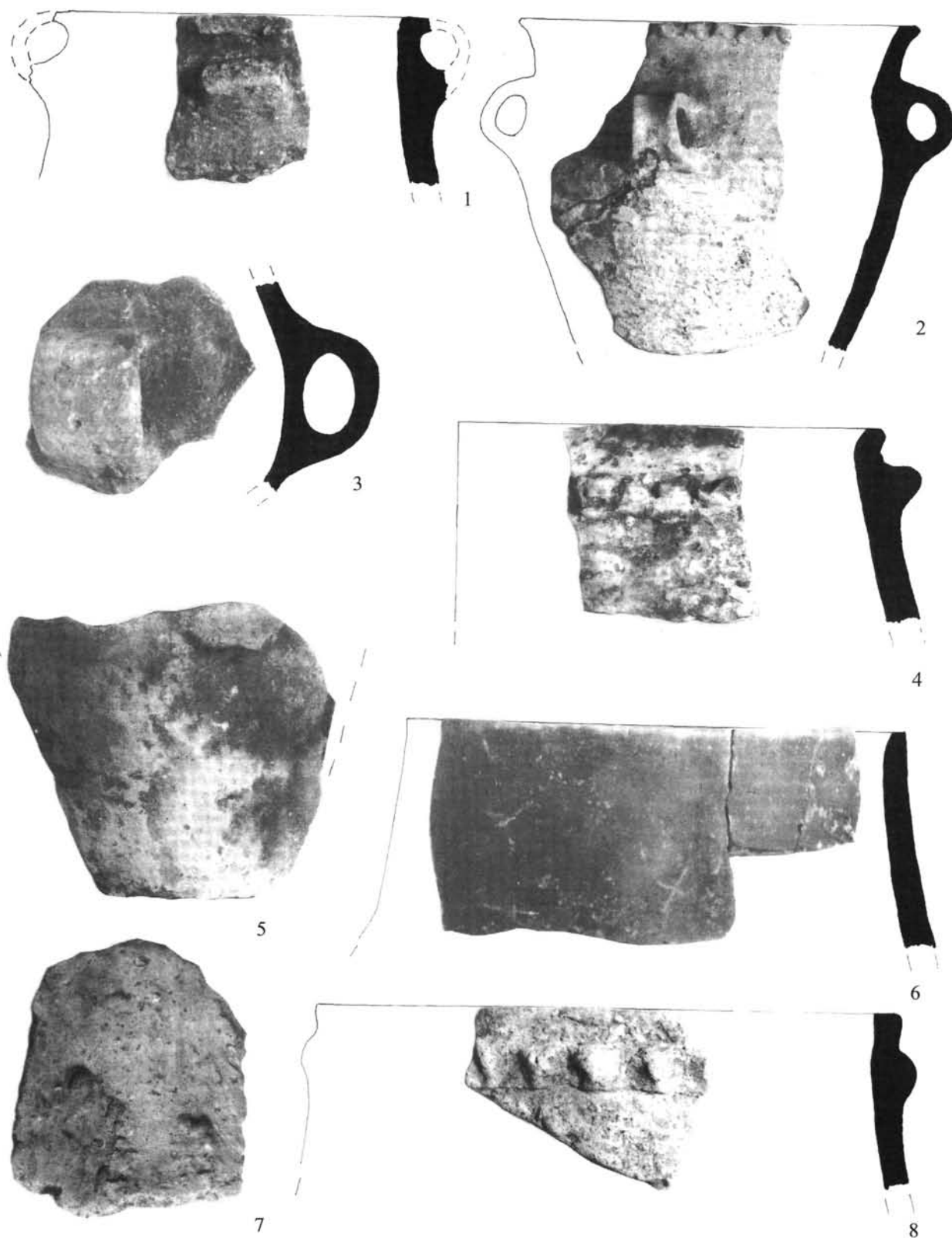
21. kép: Nagykánizsa – Billa. Leletek a 29., 30., 31. és 32. objektumokból, M = 1:2

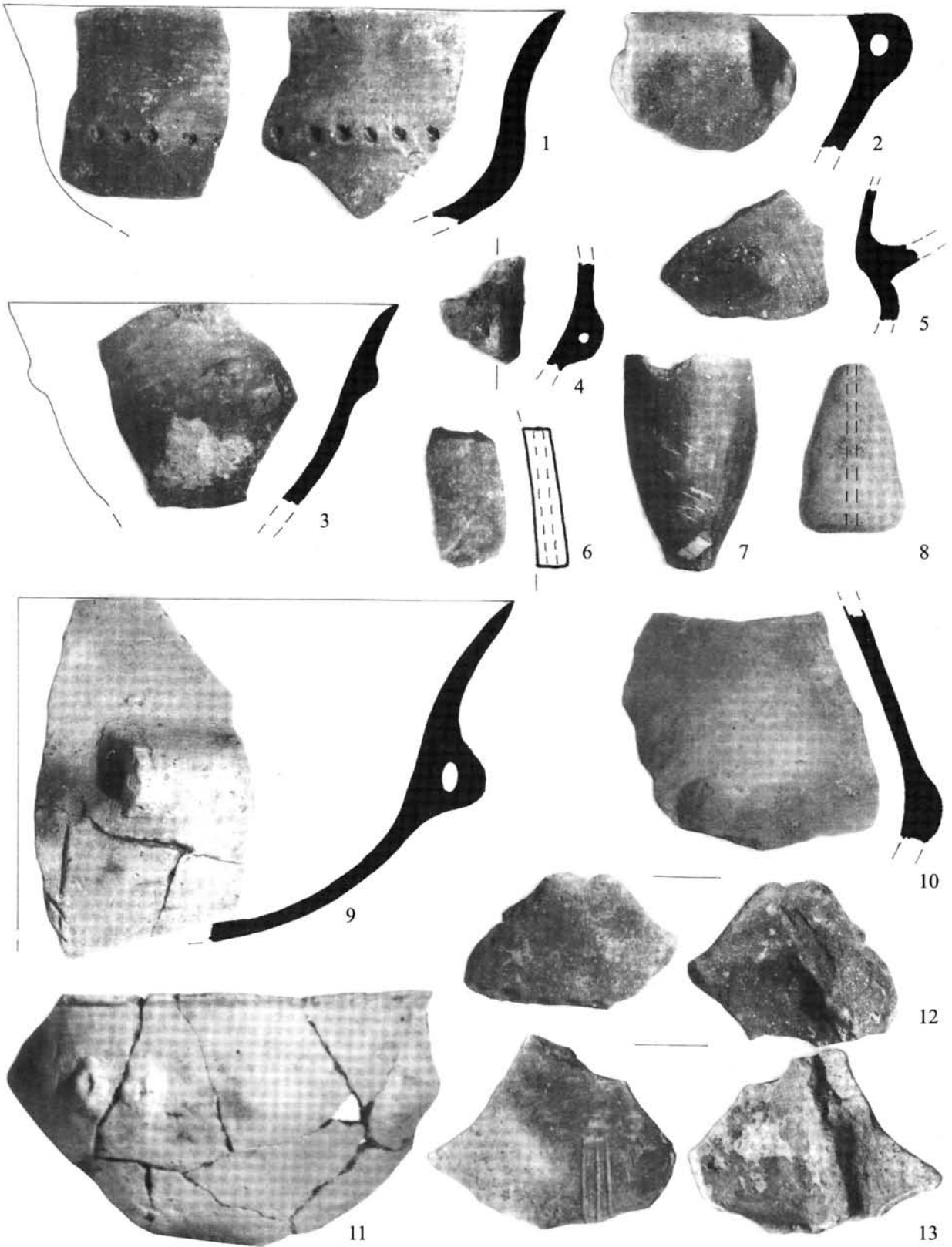
22. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek a 33., 35., 39., 41. és 43. objektumokból, M = 1:2

23. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek a 37. objektumból, M = 1:2

24. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek a 37. objektumból, M = 1:2

25. kép: Nagykanizsa – Billa. Leletek a 42. és 45/A objektumokból. Szórványok, M = 1:2